

Toplantı ve Barışçıl Gösteri Özgürlüğü

ATAMAN GRUBU/TÜRKİYE KARARLARININ UYGULANMASI

(Başvuru No: 74552/01, 5 Aralık 2006)

İZLEME RAPORU

Hazırlayan:
Doç. Dr. Başak Çalı

Avrupa Birliği
Türkiye Delegasyonu

İHOP AIHM KARARLARININ UYGULANMASI İZLEME RAPORLARI, 2014/2
ATAMAN GRUBU/TÜRKİYE KARARLARININ UYGULANMASI - İZLEME RAPORU

Hazırlayan:

Doç. Dr. Başak Çalı

Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi Öğretim Üyesi

Kapasite Geliştirme Derneği

Tunus Caddesi 87/8, Kavaklıdere-Ankara

T. + 90 312 468 84 60

F. + 90 312 468 92 53

Ceket Medya

www.ceketmedya.com

Kasım 2014

Bu raporun elektronik kopyasına ve daha ayrıntılı bilgiye <http://www.aihmiz.org.tr/> adresinden ulaşabilirsiniz.

Bazı hakları saklıdır. Bu çalışma Creative Commons Alıntı Bildirimi - Ticari Olmayan Kullanım - Türetilemez - Lisans Devam Ettirme 3.0 Unported lisansı ile lisanslanmıştır. Bu şartları kabul etmek ve Kapasite Geliştirme Derneğini önceden bilgilendirmek suretiyle çalışmayı paylaşmak (kopyalamak ve dağıtmak) serbesttir.

Bu rapor, Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu DIHAA Programı çerçevesinde, İnsan Hakları Ortak Platformu için Kapasite Geliştirme Derneği tarafından bastırılmıştır.

Bu yayının içeriği İnsan Hakları Ortak Platformunun sorumluluğundadır ve ifade edilen görüşler sadece yazarlara ait olup hiçbir suretle Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu'nun görüşleri şeklinde yansıtılamaz.

İÇİNDEKİLER

1. ATAMAN GRUBU DAVALARI: BAŞVURU KONUSU OLAYLAR	5
2. ATAMAN GRUBU DAVALARINDA AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİNİN TEMEL BULGULARI	6
Bulgu 1: Barışçıl gösterilere müdahale Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin (AİHS) 11. maddesine aykırıdır.....	7
Bulgu 2: Barışçıl olmayan gösterilerde barışçıl şekilde eylem yapanların hedef alınması AİHS'in 11. ve 3. maddelerine aykırıdır.....	7
Bulgu 3: Barışçıl ve barışçıl olmayan gösterileri dağıtmak için orantısız güç kullanımı (göz yaşartıcı gaz veya fiziksel kuvvet yoluyla) AİHS'in 11. ve 3. maddelerine aykırıdır.....	8
Bulgu 4: Barışçıl eylemcilerin iç hukukta dava edilmeleri AİHS'in 11. maddesine aykırıdır....	8
Bulgu 5: Polis memurlarının ve amirlerinin AİHS 3 madde ihlali niteliğindeki tasarruflarının etkin olarak soruşturulmaması 3. maddenin usül bakımından yüklediği pozitif yükümlülükler aykırıdır	8
2.1. Abdullah Yaşa-Türkiye ve İzci-Türkiye 46. madde kararları.....	9
3. ATAMAN GRUBU KARARLARININ AVRUPA KONSEYİ BAKANLAR KOMİTESİ TARAFINDAN İZLENMESİ	10
3.1. Ataman Grubu Kararlarında Bireysel Önlemler	10
3.2. Ataman Grubu Kararlarında Genel Önlemler	11
3.3. Hükümetin 31 Temmuz 2014 tarihli Ataman Grubu Kararları Uygulama Eylem Planı	11
4. ATAMAN GRUBU KARARLARI SONRASI ULUSAL DÜZEYDE ALINAN GENEL ÖNLEMLER	14
4.1. Yasama	14
4.1.1. Ataman Grubu Davaları sonrası 2911 sayılı yasaya 2008, 2010 ve 2014 yıllarında yapılan değişiklikler	15
4.1.2. Göz yaşartıcı gazın kullanımını da kapsamak üzere kolluk kuvvetlerinin kuvvet kullanımını düzenleyen hukuki çerçeve	17
4.1.3. Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı.....	20

4.1.4. Ekim 2014'te Meclise sunulduğu ifade edilen " İç Güvenlik Paketi"	21
4.2. Yürütme	21
4.2.1. Yürütmenin 2911 sayılı yasa uygulamaları	21
4.2.2. Kolluk Kuvvetinin AİHS'e uygun davranmasına dair yükümlülükleri	22
4.2.3. Göz yaşartıcı gaz kullanımının kurumsal denetimi ve polis memurlarına karşı etkin disiplin soruşturmaları	23
4.3. Yargı	24
4.3.1. Kolluk Kuvvetleri ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkında 11., 3. ve 2. madde İhlalleriyle Bağlantılı Olarak Etkin Soruşturma ve Yargılama Yapılmaması	24
4.3.2. Barışçıl Göstericilerin Yargılanması ("Misilleme" uygulaması)	27
4.3.3. Barışçıl Göstericilerin Cezalandırılması	29
5. SONUÇ VE TAVSİYELER	30
Türkiye Büyük Millet Meclisi	30
Hükümet	30
Savcılar	31
Mahkemeler	32
Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi	32
EK 1: 2006-2013 ARASI TOPLANTI VE GÖSTERİLERE YAPILAN MÜDAHALELER SIRASINDA YAŞAMINI YİTİRENLER	33
EK 2: ATAMAN GRUBU KARARLARI VE 5 TEMEL BULGUNUN DAĞILIMI	35
EK 3: ATAMAN GRUBU KARARLARINDA HAKKINDA YARGILAMA YAPILAN BİREYLERİN YARGILAMA SEBEPLERİ VE SONUÇLARI	37
TEŞEKKÜR... ..	40

1. Ataman Grubu Davaları: Başvuru konusu olaylar

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi'nde "Ataman Grubu Davaları" olarak adlandırılan kesinleşmiş Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ihlal kararları barışçıl toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının ihlalleri ve/veya göstericiler dağıtılırken uygulanan aşırı ya da orantısız güç sebebiyle başvuru sahiplerinin kötü muameleye tabi tutulmalarına ilişkindir.¹ Bu gruptaki bazı davalar, ayrıca, başvuru sahiplerinin, toplantı ve gösteri yürüyüşü haklarının ihlallerinin ve tabi tutuldukları kötü muamelelerin etkin soruşturulmadığını ve barışçıl göstericiler hakkında gereksiz yargılamalar yapıldığını tespit etmektedir.²

Ataman Grubu Davaları Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin 11., 3. ve 13. maddelerinin ihlalleri olarak karşımıza çıkmaktadır. Davalar, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde (AİHM) Türkiye'nin pek çok ilinde gerçekleşen toplantı ve gösterilere ilişkin olarak açılmıştır. Bu iller arasında İstanbul, Adana, Adıyaman, Ankara, Bingöl, Bolu, İzmir ve Malatya'yı sayabiliriz. Ataman Grubu Davalarına konu olan toplantı ve gösterilerin içerikleri de çeşitlidir. F tipi cezaevi koşulları protestolarından NATO Zirvesi protestosuna, ABD'nin Irak'ı işgalinden, İşçi Bayramı mitinglerine, Yüksek Öğretim ve Sosyal Güvenlik yasalarında yapılan değişikliklerin protesto edilmesine kadar zengin bir yelpazede verilen toplumsal ve siyasal tepkiler Ataman Grubu kararlarına konu olmuştur.

Ataman Grubunda Kasım 2014 itibarı ile kırk beş kesinleşmiş dava bulunmaktadır.³ Bu gruba ismini veren ilk dava olan Oya Ataman-Türkiye kararı, 5 Aralık 2006'da hükme bağlanmıştır. Hâlihazırda AİHM, Ataman Grubu ile benzer hak ihlalleri içeren yeni davalar görmeye devam etmektedir. İşte bu sebeple AİHM, Ataman Grubu davalarında ortaya çıkan ihlallerin münferit ihlaller olmadığını belirlemek ve sistematik özelliklere sahip olduğunun altını çizmek için 16 Temmuz 2013 ve 23 Temmuz 2013 tarihlerinde, Abdullah Yaşa-Türkiye ve İzci-Türkiye davalarında, iki defa "46. madde kararı" vermiştir.⁴ İzci-Türkiye kararının hüküm kısmında AİHM, önüne gelen Ataman Grubu davalarına benzer davaların sayısındaki artışa dikkat çekerken şöyle demiştir:

Mahkeme, Türkiye hakkındaki 40'tan fazla kararda, kolluk görevlilerinin gösterilerdeki sert müdahalelerinin veya barışçıl nitelikte gösterilere katıldıkları gerekçesiyle başvuranlar hakkında başlatılan cezai işlemlerin, Sözleşme'nin 3 ve/veya 11. maddesinin/maddelerinin

¹ Ataman Grubu Davalarında ele alınan 11. ve 3. madde ihlallerinin dağılımı için EK 2'ye bakınız.

² Taşarsu-Türkiye (2012)

³ Davalara ilişkin listenin en güncel hâli için Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin internet sitesine bkz: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH\(2014\)1208&Language=lanFrench&Ver=prel0001&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH(2014)1208&Language=lanFrench&Ver=prel0001&Site=CM&BackColorInternet=DBDCF2&BackColorIntranet=FDC864&BackColorLogged=FDC864) (Erişim tarihi: 20.11.2014)

⁴ 46. madde kararları Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin taraf devletlere ve Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesine hak ihlallerinin sistematik olduğunu ve bireysel davada ihlali ortaya çıkaran sistematik unsurların giderilmesi için mutlaka genel tedbirler alınmasını söylediği karar tiplerine verilen addır. Bu konuda ayrıca bakınız: Çalı ve Bruch, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Kararlarının İzlenmesi: Sivil Toplum Örgütleri için Bir El Kitabı (2011), http://www.ihop.org.tr/dosya/yayin/IHOP_AIHM_Kararlarinin_Izlenmesi_Basak_Cali_Nicola_Bruchngo_tr.pdf (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

ihlaline sebep olduğu sonucuna vardığını gözlemlemektedir (bkz. diğeri arasında, yukarıda anılan Ali Güneş / Türkiye § 46; yukarıda anılan DİSK ve KESK / Türkiye, §§ 36-37). Mahkeme tarafından belirtildiği üzere, söz konusu kararların verildiği davaların ortak özelliği, yetkililerin barışçıl toplantılara belirli derecede hoşgörü göstermemiş olmaları ve bazı hallerde de göz yaşartıcı gaz da dahil olmak üzere, kolluk görevlileri tarafından sert fiziksel güç kullanılmış olmasıdır.

Ayrıca Mahkeme, söz konusu kararların 20'den fazlasında, gösteriler esnasında kolluk görevlilerinin kötü muamelede buldukları iddialarına ilişkin olarak, Türkiye'deki soruşturma makamları tarafından etkin bir soruşturma yürütülmediğini belirtmiştir (bkz. yakın geçmişte, Tasarsu / Türkiye, no. 14958/07, § 55, 18 Aralık 2012).

Mahkeme, toplantı özgürlüğü ve / veya gösteriler sırasında kolluk görevlileri tarafından güç kullanımına ilişkin olarak, Türkiye hakkında 130 başvurunun Mahkeme önünde derdest olduğunu gözlemlemektedir.⁵

2. Ataman Grubu Davalarında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin Temel Bulguları

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Ataman Grubu davalarında beş temel bulgu ortaya koymaktadır.⁶ Bunlar aşağıdaki tabloda özetlenmiştir:

Beş temel bulgu

1. Barışçıl gösterilere müdahale Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 11. maddesine aykırıdır.
2. Barışçıl olmayan gösterilerde barışçıl şekilde eylem yapanların hedef alınması AİHS'in 11. ve 3. maddelerine aykırıdır.
3. Barışçıl ve barışçıl olmayan gösterileri dağıtmak için orantısız güç kullanımı (göz yaşartıcı gaz veya fiziksel kuvvet yoluyla) AİHS'in 11. ve 3. maddelerine aykırıdır.
4. Barışçıl eylemcilerin iç hukukta yargılanmaları AİHS'in 11. maddesine aykırıdır.
5. Polis memurlarının ve amirlerinin toplantı ve gösterilerde 3. madde ihlali niteliğine bürünen tasarruflarının etkin olarak soruşturulmaması 3. maddenin usul bakımından yüklediği pozitif yükümlülüklerle aykırıdır.

⁵ İzci-Türkiye, para. 95-97.

⁶ Bkz. Ek 2.

Bulgu 1: Barışçıl gösterilere müdahale Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (AİHS) 11. maddesine aykırıdır.

Ataman Grubundaki hemen her davada olgular, idari mercilerin bir toplantı ya da gösterinin kanunsuz olduğunu ilan etmesi ve sonrasında kanunsuz ilan edilmiş gösteriye katılanlara karşı güç kullanımını içerir. Gösterilerin kanunsuz ilan edilmesi ile sonrasında kullanılan gücün gerekçeleri olarak şiddete teşvik, trafiğe engel olacak şekilde yolların kapatılması veya uygunsuz yerlerde toplanılması gösterilmektedir. Buna rağmen AİHM, Ataman Grubundaki önemli sayıda kararında, gösterileri barışçıl saymış⁷ veya mülki idare amirlerinin gösterilerin kamu düzenine tehdit oluşturduğuna veya eylemcilerin şiddet içeren olaylara karıştığına dair yeterli somut delilleri olmaksızın toplantı ve gösterileri yasadışı ilan ettiğine hükmetmiştir.⁸

AİHM, Ataman Grubu davalarında başvuruçuların AİHS 11. madde haklarına müdahalenin 2911 sayılı yasa marifeti ile yapıldığına dikkat çekmektedir. Her ne kadar, AİHM, kamu düzenini koruma amacının AİHS'de tanınan meşru bir amaç olduğunu kabul etse de, 2911 sayılı yasanın yürütme organları tarafından uygulanışının demokratik toplumda gereklilik testini karşılamadığını tespit etmektedir.⁹

Bulgu 2: Barışçıl olmayan gösterilerde barışçıl şekilde eylem yapanların hedef alınması AİHS'in 11. ve 3. maddelerine aykırıdır.

Ataman Grubu içindeki bir grup davada Mahkeme, bazı gösterilerin şiddet içermesine rağmen, gösteride yer alan başvuruçuların şahsen şiddete başvurduklarına dair yeterli delil olmadığına ve dolayısıyla başvuruçuların polis memurları tarafından hedef alınmalarının şiddete başvurmayan başvuruçular açısından 11. madde haklarının ihlali olduğuna hükmetmiştir.¹⁰

⁷ Açık vd./Türkiye no. 31451/03 13 Ocak 2009, Akgöl ve Göl/Türkiye no. 28495/06 ve 28516/06 17 Mayıs 2011, Arpat/Türkiye no. 26730/05 15 Haziran 2011, Aşıcı vd./Türkiye no. 17561/04 15 Haziran 2010, Aytaş vd./Türkiye no.6758/05 8 Aralık 2009, Balçık vd./Türkiye no.25/02 29 Kasım 2007, Biçici/Türkiye no. 30357/05 27 Mayıs 2010, Ergün/Türkiye no. 238/06 24 Temmuz 2012, Gülizar Tuncer/Türkiye no. 23708/05 21 Eylül 2010, İşeri vd./Türkiye no. 29283/07 9 Ekim 2012, Oya Ataman/Türkiye no. 74552/01 5 Aralık 2006, Pekaslan/Türkiye no. 4572/06 ve 5684/06 20 Mart 2012, Uzunget/Türkiye no. 21831/03 13 Ekim 2009.

⁸ Gazioğlu vd./Türkiye no. 29835/05 17 Mayıs 2011, Nurettin Aldemir vd./Türkiye no.32124/02, 32126/02, 32129/02, 32132/02, 32133/02, 32137/02 ve 32138/02 18 Aralık 2007.

⁹ Biçici/Türkiye, Balçık vd./Türkiye, Emine Yaşar/Türkiye no. 863/04 9 Şubat 2010, Gazioğlu vd./Türkiye, Gülizar Tuncer/Türkiye, Güler Şahin vd. Türkiye no: 68263/0121 Aralık 2006, Karatepe vd./Türkiye no.33112/04, 36110/04, 40190/04, 41469/04 ve 41471/04, Nurettin Aldemir/Türkiye, Oya Ataman/Türkiye, Serkan Yılmaz vd./Türkiye no: 25499/04 13 Ekim 2009, Uzunget/Türkiye no. 21831/03 13 Ekim 2009.

¹⁰ Güler ve Öngel/Türkiye no. 29612/05 ve 30668/05 4 Ekim 2011, Nisbet Özdemir/Türkiye no. 23143/04 19 Ocak 2010.

Bulgu 3: Barışçıl ve barışçıl olmayan gösterileri dağıtmak için orantısız güç kullanımı (göz yaşartıcı gaz veya fiziksel kuvvet yoluyla) AİHS'in 11. ve 3. maddelerine aykırıdır.

Ataman Grubu davalarının önemli bir kısmında Mahkeme, eylemcilerin maruz kaldığı muameleyi AİHS'nin 3. maddesi ile korunan işkence, insanlık dışı ve alçaltıcı muamele yasağının ihlali olarak değerlendirmiştir¹¹. Yakalanmış bir eylemciye göz yaşartıcı gaz sıkılması¹², göstericilerin kafasına cop ile vurulması, eylemcinin saçının çekilmesi¹³ ve eylemcilerin yaralanmasına sebebiyet verilmesi¹⁴ 3. madde ihlali kapsamına giren kolluk kuvveti tasarrufları arasındadır.

Bulgu 4: Barışçıl eylemcilerin iç hukukta dava edilmeleri AİHS'in 11. maddesine aykırıdır.

Mahkeme ayrıca iç hukukta barışçıl gösterilere katılan ya da şiddet içeren gösterilerde şiddet içeren fiillerde bulduklarına ilişkin yeterince somut delil bulunmayan göstericilere yönelik iç hukukta başlatılan yargılamaların, 11. madde kapsamında demokratik toplumda gereksiz ve orantısız bir tedbir olduğuna karar vermiştir. Buna ek olarak, 2911 sayılı yasaya muhalefet sebebi ile aleyhine ceza davası açılan ve başvurusunun beraat ettiği Arpat-Türkiye davasında, başvuru sahiplerinin haklarında açılan ceza davasından beraat etmiş olmasının 11. madde hak ihlali açısından dikkate alınmayacağını ortaya koymuştur.¹⁵ AİHM, barışçıl bir gösterici aleyhine hukuki yargılama sürecinin başlamış olmasını AİHM 11. madde ihlali kapsamında değerlendirmektedir.

Bulgu 5: Polis memurlarının ve amirlerinin AİHS 3. madde ihlali niteliğindeki tasarruflarının etkin olarak soruşturulmaması 3. maddenin usul bakımından yüklediği pozitif yükümlülüklerle aykırıdır.

Mahkeme, polis memurlarının toplantı ve gösterilerde hak ihlali yaratan tasarrufları ile ilgili yapılan soruşturmanın etkili olmamasının 3. maddedeki pozitif yükümlülüklerinin ihlali olduğuna hükmetmiştir.

Savcıların güç kullanımının gerekliliğine yönelik etkin soruşturmadaki eksiklikleri¹⁶; polis memurlarının göz yaşartıcı gaz kullanmalarına yönelik etkin soruşturma eksikliği¹⁷; yaralanan

¹¹ Aytaş vd./Türkiye, Biçici/Türkiye, Ergün/Türkiye, Güler ve Öngel/Türkiye, Gülizar Tuncer/Türkiye no. 12903/02 8 Şubat 2011, İşeri vd./Türkiye, Karatepe/Türkiye, Kop/Türkiye no. 12728/05 20 Ekim 2009, Serkan Yılmaz vd./Türkiye, Timtik/Türkiye no. 12503/06 9 Kasım 2010.

¹² Ali Güneş-Türkiye para 41.

¹³ Dur-Türkiye para 40.

¹⁴ Gazioğlu-Türkiye, Sami Karabulut-Türkiye, Gülizar Tuncer-Türkiye.

¹⁵ Arpat/Türkiye, Aşıcı vd./Türkiye, Aytaş vd./Türkiye, Turan Biçer/Türkiye no. 3224/03 30 Kasım 2010, Gün vd./Türkiye no: 8029/07 18 Haziran 2013.

¹⁶ Cemalettin Canlı-Türkiye.

¹⁷ Ali Güneş-Türkiye para 46.

eylemcilerin gösterdikleri sağlık raporlarının soruşturma aşamasında gerekli dikkati görmemesi¹⁸; savcıların polis ifadelerine fazlaca güvenmeleri; işkence, insanlıkdışı ve alçaltıcı muameleye iştirak etmiş polis memurlarının süratle tespit edilememesi ve soruşturmaya görgü tanıklarının dâhil edilmemesi¹⁹ Ataman Grubu kararlarında 3. madde ihlaline yol açan adli eksiklikler olarak tespit edilmiştir.

Mahkeme buna ek olarak İçişleri Bakanlığının yürüttüğü idari ön soruşturmaların, bağımsız soruşturma ölçütlerini sağlamadığına ve özellikle idari bağımsız soruşturmanın temel unsuru olan soruşturan ve soruşturulan arasında hiyerarşik bir ilişki olmaması koşulunun İçişleri Bakanlığı bünyesindeki idari soruşturmalarda karşılanmadığına karar vermiştir.²⁰

2.1. Abdullah Yaşa-Türkiye ve İzci-Türkiye 46. madde kararları

2013 yılında, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, önüne gelmeye devam eden Ataman Grubuna benzer davaları dikkate alarak, hem Abdullah Yaşa-Türkiye ve hem de İzci-Türkiye kararlarında 46. madde karar tipini uygulamaya gitmiştir.

Her iki davada da göstericilere karşı polis güçleri tarafından göz yaşartıcı gaz kullanılmıştır. Yine her iki davada da iç hukuk nezdinde göz yaşartıcı gazın toplantı ve gösterilerde kullanımının gerekliliği, orantılılığı ve makullüğüne yönelik etkin bir soruşturma yapılmamıştır. İşte bu ikinci bulgu, Mahkemeyi bu tür ihlallerin münferit olmadığı ve yasal çerçeve eksikliğinin ihlallerin ortaya çıkmasında önemli bir rol oynadığı tespitine götürmektedir.

Yaşa-Türkiye davasında Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 19 nolu genelgesinin ve Aralık 2008 tarihli *Göz Yaşartıcı Gaz Silahları ve Mühimmatları Kullanım Talimatının* AİHS'in 3. maddesine yönelik yeterli bir güvence olmadığını dile getirmektedir.²¹ Mahkeme ayrıca, 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu (5681 sayılı yasa ile değişmiştir) ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Kanunu'nun, polislerce göz yaşartıcı gaz kullanımını düzenlemeye yönelik yeterli bir çerçeve getirmediğine hükmetmiştir.

Mahkeme bu değerlendirmeleri yaptıktan sonra ancak mevcut yasal düzenleme boşluğunun giderilmesi ile Türkiye'nin Sözleşme'nin 3. ve 11. madde ihlallerinin önünü alabileceğinin altını çizmiş ve böylece Türkiye Cumhuriyeti otoritelerine ihlal önleyici tedbirler almak konusunda yol göstermiştir.²²

¹⁸ Arpat-Türkiye.

¹⁹ Biçiçi-Türkiye.

²⁰ Erdem-Türkiye.

²¹ Abdullah Yaşa vd.-Türkiye, para. 60.

²² İzci-Türkiye, para. 98.

Mahkeme, yasal çerçeve geliştirme konusunda Avrupa İşkencenin ve İnsanlık dışı veya Onur kırıcı Ceza ve Muamelenin Önlenmesi Komitesi'ne (CPT/Inf (2009) 8) özellikle atıfta bulunmaktadır. Mahkeme ,Yaşa-Türkiye kararında AİHS 46. madde değerlendirmesinde alınacak genel tedbirlerin hangi kısıtlara uyması gerektiğini aşağıdaki gibi belirtmektedir:²³

Yaşa-Türkiye 46. Madde Hükümleri

Göz yaşartıcı gaz bombalarının kullanımına bağlı ölüm veya yaralanma riskini minimize etmek için bu bombaların yerinde kullanımına dair teminatların güçlendirildiği bir yasal çerçeve oluşturulmalıdır.²³

Söz konusu çerçeve göz yaşartıcı gaz kullanımına ilişkin açık hükümler içermelidir.

Kolluk kuvvetlerinin göz yaşartıcı gaz bombalarının kullanımı ile ilgili yeterli eğitimi alması sağlanmalıdır.

Gösteriler esnasında gaz bombaları kullanan kolluk kuvvetleri üstleri tarafından etkili bir şekilde kontrol edilmeli ve denetlenmelidir.

Güç kullanımının, bilhassa barışçıl eylemcilere yönelik güç kullanımının, gerekliliği, orantılılığı ve makullüğü hususlarında müdahale sonrası işletilebilecek bağımsız bir denetim mekanizması olmalıdır.

AİHS 3. madde yükümlülükleri uyarınca, kıdemli polis memurlarının hesap verilebilirliklerini sağlamak üzere, kötü muameleye ilişkin iddiaların etkin adli soruşturulması yapılmalıdır.

3. Ataman Grup Kararlarının Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi Tarafından İzlenmesi

Ataman Grup kararlarının infazının Bakanlar Komitesi önünde izlenmesi, bu gruptaki ilk karar olan Oya Ataman-Türkiye kararının kesinleştiği 5 Mart 2007 tarihinde başlamıştır. Geçen yedi yıl içinde Oya Ataman-Türkiye kararına kırkın üstünde karar eklenmiştir. Türkiye Cumhuriyeti'nin Ataman Grubu olarak anılan kararların gerektirdiği bireysel ve genel tedbirleri almaması nedeniyle, bu kararların infazının izlenmesine halihazırda devam edilmektedir. Ataman Grup kararları, uygulamadaki gecikmeler, 46. madde ihlali bulunan iki kararın varlığı ve AİHM'den Bakanlar Komitesi'ne iletilen kararların sayısındaki artış nedeniyle şu anda Bakanlar Komitesi'nin daha yoğun bir izleme yaptığı nitelikli izleme usulüne tabidir.²⁴

3.1. Ataman Grubu Kararlarında Bireysel Önlemler

Ataman Grubu kararlarındaki temel bireysel önlemler, 41. madde altında tazminat hükmedilen kararlarda zamanında bu ödemelerin yapılmasının yanı sıra, Mahkeme'nin işkence ve kötü muamele tespit ettiği kararlar bakımından bu kararları takiben soruşturma ve yargılama

²³ Yaşa-Türkiye, para. 60.

²⁴ Nitelikli izleme ve standart izleme arasındaki fark için bakınız Çalı ve Bruch (2011) Dipnot 4.

yapılması, Mahkeme'nin başvurucuların yargılamaları açısından ihlal bulduğu kararlarda başvurucunun talebi halinde yeniden yargılama yapılmasıdır. İç hukuk yargılamaları beraatla sonuçlanan başvurucular yeniden yargılama talep etmemektedirler.²⁵

Mahkeme'nin 46. madde yönünden 2013 yılında aldığı kararları takiben, Bakanlar Komitesi Eylül 2013'teki 1179. toplantısında polis memurlarına karşı yürütülen soruşturmalara ilgili bireysel önlemler hakkında bilgi alamadığını belirtmiştir.

3.2. Ataman Grubu Kararlarında Genel Önlemler

Bakanlar Komitesi Eylül 2013'te yaptığı 1179. toplantısında, AİHM'in Yaşa-Türkiye ve İzci-Türkiye kararlarında verdiği 46. madde kararlarını da dikkate alarak Ataman Grubu kararlarında şu genel önlemlerin gerekli olduğunu saptamıştır:

- 2911 sayılı yasanın, özellikle gösterilerin barışçıl olduğu durumlarda, örgütlenme özgürlüğüne yönelik müdahalenin gerekliliğini değerlendirme yükümlülüğü getirecek şekilde değiştirilmesi,
- Kolluk kuvvetlerinin zor kullanma yetkisi, özellikle göz yaşartıcı gaz (ya da biber gazı) kullanımı ile ilgili mevcut düzenlemelerin gözden geçirilmesi,
- Gösterilerin dağıtılması sonrasında güç kullanımının gerekliliği, orantılılığı ve uygunluğunu denetleme amacıyla bağımsız, etkili ve tarafsız prosedürlerin hayata geçirilmesi,
- Kolluk görevlilerinin güç kullanımının gerekliliği ve orantılılığı ile ilgili düzenlemelere aykırı davranışları halinde başvurulacak yaptırımların mevzuatta yer almasının sağlanması,
- Ulusal otoritelerin ve mahkemelerin, kötü muamele iddialarını soruşturmada ve kolluk kuvvetleri aleyhinde yapılan ceza yargılamalarında hızlı ve özenli davranışlarını sağlayacak adımların atılması,
- Ulusal otoritelerin, örgütlenme özgürlüğünü kullanan bireylere karşı, onları cezalandırmak ya da korkutmak amacıyla, olay tarihinden sonra herhangi bir tedbire başvurmadıklarından emin olunması.²⁶

3.3. Hükümetin 31 Temmuz 2014 tarihli Ataman Grubu Kararları Uygulama Eylem Planı

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Ataman Grup kararlarının uygulanması hakkında Eylem Planı'nı Bakanlar Komitesi'ne 31 Temmuz 2014 tarihinde sunmuştur.²⁷ Bu Eylem Planı, 6 Ekim

²⁵ Bakınız Ek 3.

²⁶ Bakanlar Komitesi'nin 1179. toplantısında aldığı karar: [https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH\(2013\)1179/19&Language=lanFrench&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383](https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?Ref=CM/Del/OJ/DH(2013)1179/19&Language=lanFrench&Ver=original&Site=CM&BackColorInternet=C3C3C3&BackColorIntranet=EDB021&BackColorLogged=F5D383) (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

²⁷ Türkiye Cumhuriyeti'nin Oya Ataman Grup kararlarına ilişkin 31 Temmuz 2014 tarihli Eylem Planı

1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkında Kanun'un 6, 7, 11, 12, 13, 23, 24, 28, 36 ve 37. maddelerinin 6529 sayılı Temel Hak ve Özgürlüklerin Geliştirilmesi Amacıyla Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun ile 13 Mart 2014 tarihinde değiştirildiğini belirtmektedir.²⁸

Eylem Planı Adalet Bakanlığı'nın Şubat 2014 tarihli "Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı"²⁹ kapsamında yukarıda bahsedilen kanunla ilgili yeni değişikliklerin gündemde olduğunu belirtmektedir. 2911 sayılı yasa ile ileri tarihlerde yapılacak bu değişikliklerin İçişleri Bakanlığı'nın toplantı ve gösterilerde kuvvet kullanımı konusunda çıkaracağı bir yönetmeliğe de yansıtacağı taahhüt edilmektedir.³⁰ Eylem Planı "Göz Yaşartıcı Gaz Silahları ve Mühimmatlarının Kullanımına İlişkin Yönetmelik" için hazırlıkların Haziran 2014 tarihinde başladığını ifade etmektedir.

Eylem Planı ayrıca polis memurlarının eğitimlerinin de gündemde olduğunu kaydetmektedir.

Eylem Planı, resmi istatistiklere göre, 2013'ten beri gösterilerin yalnızca %2'sine müdahale edildiğini söylemektedir. Ayrıca Eylem Planı, güvenlik güçlerinin toplantı ve gösterilere müdahale etmesinin tek gerekçesinin göstericilerin çevreye zarar vermeleri ve güvenlik güçlerine taş, sopa ve benzeri nesnelere saldırımları olduğunu ifade etmekte ve mevcut uygulamanın AİHM içtihadıyla uyumlu olduğunu iddia etmektedir.³¹ Plan, istatistiklere göre 2013 yılında, 3.173 kişinin gösteriler sırasında gözaltına alındığını ve bu kişilerin tamamının söz konusu gösteriler sırasında şiddete başvurarak bu temel hakkı kötüye kullanan kötü niyetli kişiler olduklarını söylemektedir.³²

Plan, etkili soruşturma yapma yükümlülüğü ile ilgili olarak, Gezi Parkı olayları sırasındaki güç kullanımında sınırın aşılması ve görevi kötüye kullanma sonucunda meydana gelen yaralanmalar ile ilgili, başta Ankara ve İstanbul olmak üzere 13 farklı ilde 329 adli soruşturmanın başlatıldığını; bu soruşturmaların 59'unda polislerin yargılanmasına gerek olmadığı yönünde karar alındığını, geri kalanında ise soruşturmaların hala sürdüğünü belirtmektedir.³³

Eylem planı, kolluk kuvvetleri ile ilgili yürütülen disiplin soruşturmaları ile ilgili istatistiki bilgiler sunmaktadır. Plana göre, 2 vali, 11 güvenlik görevlisi, 7 polis memuru hakkında soruşturma

<https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2572357&SecMode=1&DocId=2169188&Usage=2> (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

²⁸ Bu değişiklik raporun 4. bölümünde ele alınacaktır.

²⁹ Bakanlar Kurulu'nun 24 Şubat 2014 tarihli Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi İhlallerinin Önlenmesine İlişkin Eylem Planı 1 Mart 2014 tarihli Resmi Gazete'de yayımlandı <http://www.inhak.adalet.gov.tr/duyuru/ep.pdf> (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

³⁰ Bkz. dipnot 27

³¹ Dipnot 27, Paragraf 20.

³² Dipnot 27, Paragraf 25.

³³ Dipnot 27, Paragraf 28

izni verilmesi kararı alınırken, 16 kamu görevlisi hakkında 16 ay görevden uzaklaştırma ve 24 ay görevden uzaklaştırma cezaları uygulanmıştır. Plan 3 polis memuru ve 4 zabitanın görevden uzaklaştırıldığını ve 1 il emniyet amiri ile 1 bölge emniyet amiri hakkında görev yeri değişikliği istendiğini kaydetmektedir.

Bu Eylem Planı ışığında 23-25 Eylül 2014 tarihleri arasında gerçekleştirilen 1208. toplantısında Bakanlar Komitesi, Eylül 2013 tarihli kararına istinaden bireysel önlemlerle ilgili herhangi bir bilgi sunulmadığını belirtmiştir.³⁴

Bakanlar Komitesi, 23-25 Eylül 2014 toplantısında, genel önlemlerle ilgili olarak:

1. *Türkiye’den, 2911 sayılı yasada yapılan değişikliklerin Sözleşmeyle uyumlu olup olmadığını gösteren somut bilgileri sunmasını istemekte;*
2. *Göz yaşartıcı gaz ya da göz yaşartıcı gaz kapsülü kullanımı ile ilgili kuralların, ölüm ve yaralanma riskini asgari düzeye indirecek şekilde nasıl gözden geçirildiği konusunda Eylem Planı’nda yeterli açıklık bulunmadığı konusunda endişelerini dile getirmekte;*
3. *Polis memurlarının güç kullanımının gerekliliği, orantılılığı ve uygunluğu ile ilgili olay sonrası denetimleri hakkındaki bilgi eksikliği ile ilgili olarak endişelerini dile getirmekte;*
4. *Kolluk görevlilerine uygulanan idari yaptırımlarla ilgili istatistiki bilgileri başarısız bulmakta ve bir kez daha, Türk hukukunda yer alan bu yaptırımların niteliği, sınıflandırması ve etkililiği ile ilgili daha fazla bilgi verilmesini istemekte;*
5. *Kolluk görevlileri hakkında yürütülen soruşturmalar ve ceza yargılamaları ve bu soruşturma ve yargılamaların Sözleşmeye uygun olup olmadığı ile ilgili sunulan bilgiler hakkındaki endişelerini belirtmekte;*
6. *İzci kararının, işkence iddialarının etkin şekilde soruşturulmasını ve bu soruşturmaların üst düzey polis memurlarının sorumluluğunu da ortaya koymasını gerektirdiğini vurgulamaktadır.³⁵*

Özetle, Bakanlar Komitesi, yetkililer tarafından sunulan yasal, idari ve yargısal tedbirlerle tatmin olmamıştır. Bakanlar Komitesi ayrıca, şu ana kadar alınan tedbirlerin etkililiği ile ilgili de bilgi eksikliği olduğunu altını çizmiştir. Türkiye’den, yukarıda belirtilen konularla ilgili gelişmeleri 31 Aralık 2014 tarihine kadar Bakanlar Komitesi’ne sunması istenmiştir. Ataman Grubu kararları Mart 2015 tarihinde Bakanlar Komitesi’nce tekrar görüşülecektir.

³⁴ Kararın tam metnine şuradan ulaşılabilir: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Reports/pendingCases_en.asp?CaseTitleOrNumber=Ataman&StateCode=TUR&SectionCode (Erişim Tarihi: 22. 11.2014)

³⁵ A.g.e.

4. Ataman Grubu Kararları Sonrası Ulusal Düzeyde Alınan Genel Önlemler

4.1 Yasama

Türkiye Anayasası'nın 34. maddesine (Değişik: 3/10/2001-4709/13 md.) göre:

Herkes, önceden izin almadan, silahsız ve saldırsız toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlığın ve genel ahlâkın veya başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması amacıyla ve kanunla sınırlanabilir.

Toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir.

34. maddenin birinci ve ikinci fıkraları AİHS'in 11. maddesi ile büyük ölçüde benzerdir. 34. maddenin ilk fıkrası barışçıl gösterilerin izinsiz yapılabileceğini açıkça koruma altına almaktadır.

06.10.1983 tarihli ve 2911 sayılı Toplantı ve Gösteri Yürüyüşleri Hakkında Kanun, Anayasa'nın 34. maddesince temel hak olarak koruma altında alan toplantı hakkını uygulamak üzere çıkarılan yasadır.

2911 sayılı yasanın 1. maddesi, yasanın amacını toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkının kullanımına ilişkin şekil, şart ve usulleri düzenlemek olarak açıklamaktadır. Yasanın 3. maddesi buna ek olarak 'Herkes, önceden izin almaksızın, bu Kanun hükümlerine göre silahsız ve saldırsız olarak kanunların suç saymadığı belirli amaçlarla toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleme hakkına sahiptir' demektedir.

Yasanın 6. ve 7. maddeleri, 22., 23. ve 24. maddeler ile beraber okunduğunda, fiiliyatta 2911 sayılı yasanın meşru olan ve olmayan gösteriler arasında keskin bir ayrıma gittiğini göstermektedir.

Yasanın 6. maddesi toplantıların kamu düzenini ve genel asayişini bozmayacak şekilde yapılmasını ve vatandaşların günlük yaşamını zorlaştırmamasını zorunlu kılmaktadır. 7. madde toplantılara güneş doğmadan başlanamayacağını ve güneş battıktan toplantıların devam edemeyeceğini hükme bağlamaktadır. 22. madde genel yollar, parklar, mabetler, kamu hizmeti görülen bina ve tesisler ve bunların eklentilerinde ve TBMM'ye 1 km mesafe yakınlıktaki yerlerde gösteri yürüyüşlerini yasaklamaktadır.

23. madde, barışçıl olmayan toplantı ve gösterilen yanı sıra 9. ve 10. maddedeki usul gerekliliklerine uymayan ve 6. maddede belirtilen yerlerde yapılmayan gösterilere de yasak getirmektedir. 23. madde ayrıca diğer yasalarca yasaklanan gösteriler ile mevzuatça gayrikanuni sayılan işaretler, sesleri ve sloganları içeren gösterileri de yasaklamaktadır.

24. madde 2911 sayılı yasa uyarınca kanuna aykırı olan gösteriler ile 23. maddedeki ihtimaller dahilinde sonradan gayrikanuni duruma gelen gösterileri dağıtmak hususunda ilgilileri yetkilendirmektedir. Nihayet 24. madde, gösterinin kanuna aykırı addedildiği hâllerde mahalli idareye güç kullanarak dağıtma yetkisi vermektedir.

2911 sayılı yasa her türlü toplantı için bir bildirim sistemi getirmektedir. Uygulamada bir izin sistemine dönüşen bildirim sistemi 34. maddenin 1. fıkrasının ruhundan uzaklaşmaktadır. Ayrıca yasa, toplantı ya da gösterinin barışçıl olup olmasına bakılmadan yasaya aykırı ilan edilmeleri hususunda mahalli idarelere geniş bir takdir hakkı tanımaktadır. Örneğin, bir parkta gerçekleşen barışçıl bir gösteri sırf parkta gerçekleştiği için, bir toplantı alanında yapılan barışçıl bir gösteri eylemcilerin “kanunsuz bir slogan” attıklarının değerlendirilmesi hâlinde yasaya aykırı ilan edilebilir ve dağıtılabılır.

2911 sayılı yasanın 24. maddesinde anılan yetkililer, toplantı ya da gösteri bir uyarı ile kanunsuz ilan edildiği andan itibaren göstericilerin şiddet kullanıp kullanmadığına bakmaksızın gösterinin tümüne yönelik güç kullanabilmektedirler.³⁶ Eylemcilerin barışçıl olmadığı hâllerde uyarıya da gerek olmamaktadır.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 34. maddesi Ataman Grubu içtihatlarının özü ile bağdaşık olsa da 2911 sayılı yasadaki düzenlemeler bir bütün olarak toplantı özgürlüğüne Anayasa'daki korumanın çok altında bir koruma sağlamaktadır.³⁷ 2911 sayılı yasa öngörülen gerekliliklerin hiçbirisi mülki amire, öncelikle gösterinin barışçıl olup olmadığını değerlendirme sorumluluğu getirmemektedir. Yukarıda da ifade edildiği üzere, AİHM, Ataman Grubu davalarında 2911 sayılı yasanın kullanımının “demokratik bir toplumda gerekli olma” kıstasını sağlayamadığını sürekli olarak ifade etmiştir. 2911 sayılı yasa özü itibarıyla barışçıl gösteri özgürlüğünü korumamakta ve barışçıl bir gösteri ya da toplantı yasadışı ilan edildiği andan itibaren kolluk kuvvetleri tarafından barışçıl gösterilere veya eylemcilere karşı güç kullanılmasını zorunlu bir hale getirmektedir.

4.1.1. Ataman Grubu Davaları sonrası 2911 sayılı yasaya 2008, 2010 ve 2014 yıllarında yapılan değişiklikler

Ataman Grubu'nun ilk davası Oya Ataman-Türkiye davasının 2006'da neticelendirilmesinden bu yana, 2911 sayılı yasa, 8 Şubat 2008³⁸, 25 Temmuz 2010³⁹ ve nihayet 13 Mart 2014⁴⁰ tarihlerinde olmak üzere üç ayrı değişiklik geçirmiştir.

³⁶ Türk Hükümetince 11.09.2007 tarihinde Şahin vd. davasına ilişkin paylaşılan bilgi notu için bkz.: http://www.coe.int/t/dghl/monitoring/execution/Reports/pendingCases_en.asp?CaseTitleOrNumber=ataman&StateCode=&SectionCode. Karşılaştırınız. Habertürk “Bakanlıktan biber gazı genelgesi” <http://www.haberturk.com/polemik/haber/855946-bakanliktan-biber-gazi-genelgesi> (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

³⁷ 2911 sayılı yasanın amacı ve Anayasa md. 34'le AİHM'in 11. maddeye yönelik içtihatları arasındaki bariz çelişki, mutlaka, bireysel başvuru yolu ile Anayasa Mahkemesi'nin önüne gelecektir.

³⁸ 28., 29., 30., 31., 32. ve 35. maddelerde yapılan değişiklikler.

³⁹ 32., 33., 34-a maddelerde yapılan değişiklikler.

⁴⁰ 6., 7., 11., 12., 13., 23., 24., 28., 36. ve 37. maddelerde yapılan değişiklikler.

Bu değişikliklerden hiçbirisi Ataman Grubu davalarında altı çizilen temel sorunu çözememektedir. 2911 sayılı yasa “barışçıl” ile “barışçıl olmayan” gösteriler arasında ve şiddet içeren bir gösteride yer alan “barışçıl eylemciler” ile “barışçıl olmayan eylemciler” arasında bir ayrıma gidememektedir. Bu durum, Bakanlar Komitesi’ne 31 Temmuz 2014’te sunulan Eylem Planı’nda yeni bir dizi yasal düzenlemenin yolda olduğunun belirtilmesi ile Türk Hükümeti’nce de kabul edilmiştir.⁴¹

8 Şubat 2008 ve 25 Temmuz 2010 tarihli değişiklikler 2911 sayılı yasanın barışçıl olmayan gösterilere katılanlar hakkında öngördüğü cezai hükümleri içeren 7. bölümüne ilişkindir. Değiştirilmiş hâliyle 28. madde, kanuna aykırı toplantı ve gösteri yürüyüşü düzenleyen veya bunlara katılanlar hakkında 1 ila 3 yıl arasında hapis cezası öngörmektedir. Diğer maddelere dokunulmaksızın sırf 28. maddede yapılan bu değişiklik, 2911 sayılı yasanın barışçıl eylemcileri korumadaki yetersizliğini pekiştirmektedir.

13 Mart 2014’te 6259 sayılı yasa ile getirilen ve Eylem Planı’nda da gönderme yapılan en güncel değişiklikler Ataman Grubu davalarında belirlenen temel sorunları ortadan kaldırmaktan uzaktır. 2911 sayılı yasanın 6. maddesine 6259 sayılı yasa ile yapılan değişiklik, toplantı ve gösteri yürüyüşlerinin mahalli belirlenirken bu yerin kamu düzenine aykırı olmamasının yansıra genel asayiş bozmaması ve vatandaşların günlük yaşamlarını zorlaştırmaması ölçütlerini getirmektedir. Son iki ekleme hem muğlaktır hem de toplantı ya da gösteri yeri seçimini 6. maddenin önceki hâline göre daha da külfetli bir hâle getirmektedir.

6. maddede yapılan ikinci değişiklik mahallin mülki amirinin bir toplantının yerini tayin etmeden önce Meclis’te temsil edilen siyasi partilerin yerel temsilcilerine, en çok üyeye sahip üç sendikaya ve kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarına danışmasını öngörmektedir. Ne var ki, son kertede, toplantı veya gösteri yürüyüşünün yerini tayin etmede mülki amir nihai yetkiye sahiptir. Söz konusu 6. madde değişiklikleri Ataman Grubu kararlarındaki sistematik sorunların üstüne gitmekten uzaktır. Barışçıl toplantıların korunmasını sağlayamayan 6. maddeye yönelik her yorum AİHS’e aykırı olmaya devam edecektir.

2911 sayılı yasanın 7. maddesine yapılan değişiklik ile kapalı yerlerde gerçekleştirilen gösterilerin 23.00 yerine 00.00’a kadar sürmesine cevaz verilmektedir. Açık yerlerde gerçekleşen toplantı ve gösteri yürüyüşlerin gün batımı ile sona ermesi gerekliliği devam etmektedir. 7. maddede yapılan bu değişiklikler “açık yer”, “kapalı yer” tanımlamalarını yapma açısından kaçırılmış bir fırsattır. Kapalı yerler için getirilen 1 saatlik süre uzatımı gerçekte bu maddenin yasaklayıcı yapısında bir değişiklik yaratmamaktadır. 7. madde bu değişmiş hali ile de AİHM’in günün hangi saatinde olursa olsun barışçıl gösterilerin korunmasına ilişkin gerekliliğini karşılamaya devam etmektedir.

⁴¹ 31 Temmuz 2014 tarihli Oya Ataman Grup Davalarına ilişkin Türkiye Cumhuriyeti’nin eylem planı için bkz.: <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?command=com.instranet.CmdBlobGet&InstranetImage=2572357&SecMode=1&DocId=2169188&Usage=2> (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

6259 sayılı yasa ile 2911 sayılı yasanın 11. maddesine yapılan değişiklik, kolluk güçlerine, toplantı veya gösteri yürüyüşlerine katılanların ses ve görüntülerini kayıt altına alma yetkisi vermektedir. Aynı madde bu kayıtların şüphelilerin ve suç delillerinin tespiti dışında kullanılamayacağını hükme bağlamaktadır. Bu değişiklik, polisin toplantı ve gösteri yürüyüşleri üzerindeki denetimini artırmaktadır. Bir şekilde çekilmek istemeyen, fişlenmek istemeyen kişiler bu nedenle toplantılara hiç katılmayacaklardır. Her ne kadar başka bir amaçla kullanılmayacağı yasada belirtilmişse de bu görüntülerin kim tarafından ne şekilde depolanacağına, ve belirli bir süre sonra imhasına ilişkin hiçbir kural olmadığı için keyfi kullanım ihtimali güçlüdür. Ayrıca görüntüler hakim kararına bağlı olarak istenebileceğinden amacının dışında kullanabilmeleri mümkündür.

Ataman Grubu davalarında yetkililerce kanuna aykırı addedilen toplantılara katılanlar hakkında yersiz yere yargılama yapıldığı tespiti edilmiştir. Hâl böyle iken, polisin toplantı ve gösterilerde denetim gücünü artırmanın eylemcilerin hakları pahasına olabileceği ihtimali endişe vericidir. Değişmiş hâliyle 11. madde, kolluk kuvvetlerinin kötü muamele uygulamalarını azaltma ve cezasızlığı önleme amacı içermemekte, kolluk kuvvetlerinin orantısız ya da gereksiz kuvvet kullanımının da tespit edilmesi gerekliliğine bir gönderme yapmamaktadır. 2911 sayılı yasanın polisin eylemcileri kayıt altına alması lehinde güçlendirilmesi ile Ataman Grubu kararlarında uygulanması istenilen tedbirler arasında hiçbir ilişki bulunmamaktadır.

2911 sayılı yasanın 12. maddesine yapılan değişiklik ile gösteri düzenleme komitesine, gösterinin amacını aştığı ya da düzenli bir şekilde seyretmediği hâllerde, gösteriyi dağıtma görevi verilmektedir. Gösterinin dağıtılması istenilen iki hal de AİHM'in barışçıl gösterilere müsamaha edilmesi gerekliliğine zıt düşmektedir. Gösteriyi düzenleyen komiteye, barışçıl olsa dahi gösteriyi dağıtma külfeti yüklemek AİHM içtihadına aykırıdır.

2911 sayılı yasa, yukarıda değerlendirmesini yaptığımız tüm değişikliklere rağmen, toplantıları salt barışçıl oldukları için korumaya cevaz vermemekte ve şiddet içeren toplantıları barışçıl göstericileri de hedef alarak dağıtma konusunda yetkililere çok geniş bir takdir hakkı tanımaktadır. Ataman Grubu Kararları AİHM İçtihadı ve Bakanlar Komitesi kararları ışığında 2911 sayılı yasanın baştan aşağı gözden geçirilmesi ya da tümünden yeni bir yasa çıkarılması gerekmektedir.

4.1.2 Göz yaşartıcı gazın kullanımını da kapsamak üzere kolluk kuvvetlerinin kuvvet kullanımını düzenleyen hukuki çerçeve

Toplantı ve gösteri yürüyüşü hakkı bağlamında kolluk kuvvetlerinin kuvvet kullanımını düzenleyen hukuki çerçeve 2911 sayılı yasanın 24. maddesi ile 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 16. maddesidir.

2911 sayılı yasanın 24. maddesi en büyük mülki amire bir toplantı ya da gösterinin yasal olup olmadığını veya kanuna aykırı bir toplantıya dönüşüp dönüşmediğini belirleme ve bunun

akabinde kolluk kuvvetlerini toplantı yerine yollama yetkisi vermektedir. Kolluk kuvvetleri amirinin öncelikle kalabalığı dağılmaları hususunda uyarması gerekmektedir. Kalabalık dağılmazsa, kolluk kuvvetinin güç kullanma yetkisi bulunmaktadır. Kolluk kuvvetine karşı saldırı ya da direniş olduğu hallerde, korudukları yerlere ya da kişilere fiili saldırı olması durumunda kolluk kuvvetleri uyarıya gerek olmadan doğrudan kuvvet kullanma yetkisine sahiptirler. 2911 sayılı yasanın 24. maddesi kolluk kuvvetlerinin kuvvet kullanırken hangi *angajman* kurallarını takip edeceklerini belirlememektedir. Bu kurallar 2559 sayılı Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu'nun 16. maddesinde düzenlenmiştir.

2559 sayılı kanunun 16. maddesinin 1. fıkrası polise "görevini yaparken direnişle karşılaşması halinde, bu direniş kırmak amacıyla ve kıracak ölçüde" zor kullanma yetkisi vermektedir.

Bir toplantı yetkililerce kanuna aykırı sayıldığı andan itibaren, söz konusu toplantıdaki herkes potansiyel olarak 16/1 kapsamında değerlendirilme riski taşımaktadır. Böylece 2911 ve 2559 sayılı yasanın 16/1. maddesi beraber okunduğu zaman barışçıl eylemciler katıldıkları toplantıda her zaman polis memurlarının kanuni kuvvet kullanımının hedefi hâline gelebilmektedirler. Bu durum bir toplantı sırasında kolluk kuvvetlerinin kuvvet kullanmalarının gerekliliği ölçütünün sağlanmasında da bir yasal boşluk olduğunu ortaya koymaktadır. 2911 sayılı yasa gerekliliği değişikliklerin yapılmayışı, kanuna aykırı addedilen gösterilerde polisin otomatik olarak güç kullanmasına cevaz vermektedir. Bu düzenlemenin diğer bir sonucu polisin 16. maddeye göre güç kullanabilir hale geldiği andan itibaren gösterici aynı zamanda kamu görevlisine direnen sıfatı kazandığı için suç işlemiş durumuna düşmektedir. İşte bu sebeple hukuki çerçeve sürekli olarak Ataman grubunun 4. bulgusunu ihlal etmektedir.

2559 sayılı kanunun 16. maddesinin 1. fıkrası polis memurlarının kuvvet kullanırken takip etmesi gereken angajman kurallarını göstermektedir. Zor kullanma, direnmenin mahiyetine ve derecesine göre ve ancak direnenlerin direnme gücünü kıracak ölçüde olmalıdır. Zor kullanımın dereceleri bedensel kuvvet ve maddi güç (tazyikli su, göz yaşartıcı gaz ve polis köpeklerinin kullanımı gibi) olarak sayılmıştır. 16. madde kullanılacak gücün türünü ve derecesini belirleme hususunda karşı karşıya kaldıkları direnişin gücüne göre takdir etme hakkını her bir polis memuruna münferiden vermiştir. Toplu kuvvet olarak müdahale durumu bunun dışındadır. Bu hâllerde kullanılacak gücün derecesi müdahale eden kuvvetin amirince tespit edilmelidir. Polisler ayrıca somut koşullara kuvvet kullanmadan uyarının gerekip gerekmediğini değerlendirmekte de serbesttirler.

16. maddenin hukuki çerçevesi göz yaşartıcı gazın kullanımı veya maddi güç kullanmanın başka çeşitleri hakkında açık hükümler içermemekte, maddi gücün kullanımı polislerin ve amirlerin takdirine bırakılmaktadır. Buna ek olarak, mevcut hukuki çerçeve münferit polis memurlarının veya toplu müdahale durumlarına kuvvet amirlerinin kullandıkları gücün olay sonrası denetimi için bir mekanizma öngörmemektedir.

Hükümet, Eylem Planı'nda ve Bakanlar Komitesi ile yazışmalarında 26.06.2013 tarihli ve 55 sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi ile 22.07.2013 tarihli ve 64 sayılı İçişleri Bakanlığı Genelgesi'nin göz yaşartıcı gaz yahut başka maddi güç kullanımlarına ilişkin hukuki çerçeve boşluğunu giderdiğini iddia etmektedir.⁴²

⁴² İçişleri Bakanlığı'nın Türkiye İnsan Hakları Kurumuna 11.11.2013 ve 13.01.2014 tarihlerinde yazdığı

55 sayılı Genelge polis memurlarının göz yaşartıcı gazı aşırı ve rastgele kullanmalarından hem vatandaşların hem de diğer polislerin olumsuz etkilendiğini belirtmektedir. Genelge, göz yaşartıcı gazın rastgele kullanımını sonlandırmak için göz yaşartıcı gaz kullanma kararının alınmasını çevik kuvvetlerin komiser yardımcılara bırakılmasını öngörmektedir. 55 sayılı Genelge, ayrıca, çevrede bulunan herkesin uzaklaşabilmesini temin için, göz yaşartıcı gaz kullanımından önce sesli uyarıda bulunmayı zorunlu hâle getirmekte ve göz yaşartıcı gazın ancak su püskürtücü panzerlerin ve tazyikli su ile müdahaleden sonra kullanılmasını söylemektedir. Gaz kullanımından önce çevrede okul, hastane, kreş, huzurevi gibi yerlerin olup olmadığına dikkat edilmesini ve kapsüllerin/fişeklerin buralara yakın yerlerde kullanılmamasını öngörmektedir. Müdahale edilecek grubun (yaşlı, kadın, engelli vb.) profilinin dikkate alınması söylenmektedir.

64 sayılı Genelge polis güçlerinden göz yaşartıcı gaz kapsüllerini 40 metre mesafeden veya daha yakından kullanmamalarını ifade etmektedir.

2009 yılında Avrupa İşkencenin ve İnsanlık dışı veya Onur kırıcı Ceza ve Muamelenin Önlenmesi Komitesi (CPT), göz yaşartıcı gaz kullanımını hususunun en azından şunları ihtiva etmesi gerektiğini belirtmiştir:

“... Biber gazı kullanımını düzenleyen açık bir direktif en azından şunları içermelidir:

biber gazının ne zaman kullanılabileceğine dair açık hükümler, ki bu hükümler kapalı mekânlarda biber gazı kullanımını yasaklamalıdır;

biber gazına maruz kalmış tutukluların derhal bir doktora erişim hakları ve giderici önlemlerin sunulması;

biber gazı kullanmaya yetkili personelin vasıfları, eğitimler ve yetileri hakkında bilgi;

biber gazı kullanımına ilişkin yeter düzeyde bir raporlama ve denetim mekanizması...⁴³”

Yukarıda anılan iki genelge burada belirtilen minimum standartlardan bazılarını getirmekle beraber, 55 ve 64 sayılı Genelgeler göz yaşartıcı gazın ne zaman kullanılacağı konusunda açık hükümler içermemektedir. Öncelikle gazın barışçıl gösterilerde kullanılmasının yasaklanması gerekmektedir. Şiddet içeren gösterilerde gazın hangi koşullarda kullanılacağı barışçıl göstericilerin hakları dikkate alınarak açık bir şekilde belirlenmelidir. 55 nolu Genelge'deki “gazın tazyikli sudan ve panzerlerden sonra kullanımı” gazın kullanımına izin veren koşulları açıklamamaktadır. Gazın çocuk, yaşlı ve engellilerin bulunduğu gösterilerde kullanılmaması esas alınmalıdır.

55 ve 64 sayılı Genelgeler biber gazı kullananların sahip olmaları gereken vasıflar ve raporlama ile denetim mekanizmaları getirmek hususlarında da yetersiz kalmaktadır. Mevcut 55 sayılı Genelge

yazılarda 27 Mayıs 2013-Eylül 2013 arası toplantı ve gösterilere yapılan müdahalelerin 25.08.2011 tarihli “Toplumsal Olaylarda Görevlendirilen Personelin Harekât Usul ve Esaslarına Dair Yönergenin” hükümleri doğrultusunda yapıldığı söylenmektedir. Yazıların özetleri için bakınız Türkiye İnsan Hakları Kurumu Gezi Parkı Olayları Raporu Ekim 2014. <http://www.tihk.gov.tr/www/files/5457741778378.pdf> (Erişim tarihi: 26.11.2014).

⁴³ CPT/Inf (2009) 25 <http://www.cpt.coe.int/documents/bih/2009-25-inf-eng.pdf>; CPT/Inf (2009) 8, <http://www.cpt.coe.int/documents/cze/2009-08-inf-eng.htm> (Erişim tarihi: 25.11.2014).

sadece “personelin eğitimini denetlemek ve uygulanan eğitime dikkat etmekten” bahsetmekte ve birim amirlerinden “göz yaşartıcı gazın aşırı ve rastgele kullanımlarını resmi olarak belgelemelerini” talep etmektedir. Bunlardan ikisi de İşkenceyi Önleme Komitesi tarafından belirlenen minimum standartları karşılamamaktadır.

Temmuz 2014 tarihli Eylem Planı ileriye dönük çalışmaların olduğundan bahsetmekle beraber, eylem planının kendisi bu çalışmaların içeriği ve kesin takvimi hakkında bilgi içermemektedir.

4.1.3 Kolluk Gözetim Komisyonu Kurulması ve Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılması Hakkında Kanun Tasarısı

Polis Vazife ve Salahiyet Kanunu’nda polisin kuvvet kullanımı kapsamında ortaya çıkabilecek olası ihlalleri caydırmak için etkin bir hesap verme mekanizması bulunmamaktadır. Kasım 2014 itibarı ile Türkiye Büyük Millet Meclisi’nde, 5 Mart 2012’de sunulmuş olan, “Kolluk Gözetim Komisyonu” hakkında bir kanun tasarısı beklemektedir.⁴⁴ Tasarıya göre Komisyon, İçişleri Bakanlığı altında daimi bir yapı olarak kurulacaktır. İçişleri Bakanlığı Müsteşarı komisyonun başkanı olacaktır. Komisyon, Başbakanlık İnsan Hakları Başkanı, İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu Başkanı, Bakanlık 1. Hukuk Müşaviri, Adalet Bakanlığı’ndan 2 temsilci, bir avukat ve bir akademisyenden oluşacaktır.

Komisyon tasarısında Komisyon’un kurumlar arası koordinasyon, polis memurlarının soruşturulmasını talep etme, polis memurlarının çalışma şartlarının iyileştirilmesi ve yıllık raporlar yazma gibi geniş bir çalışma alanı olması öngörülmektedir. Komisyon’un polis memurlarını doğrudan soruşturma yetkisi bulunmamaktadır. Tasarı, Komisyon’un soruşturma istemlerini İçişleri Bakanlığı Mülkiye Teftiş Kurulu’na iletmesi (madde 4/2) ve polis memurlarına ilişkin şikâyetlerle ilgili olarak bir merkezî kayıt sistemi kurmasını öngörmektedir (madde 7).⁴⁵

Kanun tasarısı iki bakımdan Ataman Grubu kararlarının gerektirdiği genel tedbirleri karşılamaktan uzaktır. Birincisi, tasarı Komisyon’un bağımsız çalışacağını belirtmekle beraber (bkz. madde 4), Komisyon’un kompozisyonu bağımsız çalışmaya elvermemektedir. Yapının çoğunluğu birbirine hiyerarşik bağlarla bağlı devlet memurlarından oluşmaktadır. İkincisi, tasarı Komisyonu aracı bir kurum görmektedir. Komisyon kendi başına polislere yönelik soruşturma başlatacak yetkiye sahip değildir.

Bu durum göstermektedir ki, polis memurlarının disiplin soruşturmaları Emniyet Teşkilatı Kanunu’nun 82. maddesi ile hüküm altına alınmaya devam edilecektir. Bu kanunca yasaklanan faaliyetler arasında göz yaşartıcı gazın yersiz ya da orantısız yahut kasten kullanılması hususları yoktur. 82. madde işkenceyi bir polis memurunu meslekten veya memuriyetten çıkarmak için öngörülen sebepler arasında da saymamaktadır.

⁴⁴ Kanun tasarısının tam metni için bkz.: <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/1/1-0584.pdf> (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

⁴⁵ A.g.e.

4.1.4. Ekim 2014'te Meclise sunulduğu ifade edilen “ İç Güvenlik Paketi”

Başbakan Ahmet Davutoğlu 21 Ekim 2014 tarihinde, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin Hükümet tarafından hazırlanan yeni “İç Güvenlik Paketi” teklifini yakın zamanda görüşeceğini duyurdu.⁴⁶ İç Güvenlik Paketi olarak adlandırılan düzenlemeler toplantı ve gösteriler konusunda polisin yetkilerini de artırmayı amaçlamaktadır. Paket, polis tarafından, savcının ya da mahkemenin iznine gerek olmaksızın 12 ila 24 saate kadar sürecek idari gözaltı uygulamasını, 2 yılı aşan hapis cezası gerektiren tüm suçlar için yargılama öncesi tutuklamayı mümkün kılacak ve kamu görevlisine direnme suçuna verilecek cezaları artıracak tartışmalı önerileri içermektedir.⁴⁷ Ayrıca bu düzenlemenin özellikle toplantı ve gösteri yürüyüşünü hedeflediğini Başbakan ifade etmiştir.⁴⁸

Bu üç öneri, yasadışı addedilen toplantı ve gösterilere katılan kişilerin keyfi gözaltı altına alınması ve gösteriye katılmalarından dolayı daha ağır cezalarla karşılaşmaları risklerini yaratacağı için endişe yaratmaktadır. Ayrıca, söz konusu öneriler AİHS'nin 5. maddesinde listelenen tutma sebeplerini açısından da sorunlar içerecektir. Yargısal denetim olmaksızın gözaltı süresinin uzatılması, işkence ve kötü muamele riskinin artmasını beraberinde getirmektedir. Özetle, önerilen bu düzenlemeler, hâlihazırda toplantı özgürlüğüne yeterli korumayı getirememiş yasal düzenin iyileşmesine katkıda bulunmadığı gibi daha da kötüleşmesine neden olabilir.

4.2 Yürütme

4.2.1. Yürütmenin 2911 Sayılı Yasa uygulamaları

Ataman Grubu kararları yürütme açısından da yükümlülükler getirmektedir. Yürütmenin barışçıl gösteri hakkına saygı göstermesi, bu hakkı etkili olarak koruması, şiddet içeren bir gösteride bulunan barışçıl göstericileri koruması ve barışçıl gösteri hakkına saygı göstermeyen kamu otoritelerinin denetimini ve gerekli görüldüğünde soruşturulmalarını ve cezalandırılmalarını sağlayacak idari prosedürleri hayata geçirmesi gerekmektedir.

Oysaki yürütme, toplantı ve gösterileri kolaylıkla yasadışı ilan edebilmekte ve bir gösteride bulunanlara otomatik olarak karşı maddi güç kullanımının önünü açmaktadır. Anayasa'nın 34. maddesi ve yürütmenin AİHS'e karşı 90. maddeden doğan sorumlulukları ile birlikte yorumlanması gereken 2911 sayılı yasa, Anayasa'ya ve Ataman Grubu kararlarına aykırı olarak uygulanmaya devam etmektedir. Gösterilerin yasadışı ilan edilmesi kararının nasıl ve kim tarafından verildiği ve ne türden bir değerlendirme sonrası bu karara varıldığına ilişkin bir açıklık bulunmamaktadır. Örneğin, Mayıs-Haziran 2013 Gezi Parkı protestoları sırasında, dönemin

⁴⁶ “İç güvenlik paketi açıklandı.” <http://www.ntvmsnbc.com/id/25545355/> (Erişim tarihi: 22.11.2014).

⁴⁷ Bkz. “Teröre karşı sert yasa geliyor.” <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/27370135.asp> (Erişim tarihi: 22.11.2014).

⁴⁸ Bkz. 46 nolu dipnot

Başbakanı protestoculara karşı kuvvet kullanımının emrini kendisinin verdiğini söylemiştir.⁴⁹ Yaralanan bir protestocunun (basında “kırmızılı kadın” olarak bilinen) Başbakana karşı sunduğu dava talebi ise savcılar tarafından reddedilmiştir.⁵⁰

Barışçıl gösterilere saygı gösterme yükümlülüğüne ilişkin, yürütmenin 11. maddeye uygun davranmaması, özü itibarıyla, bir önceki bölümde değerlendirdiğimiz 2911 sayılı yasada gerekli değişikliklerin yapılmaması ile bağlantılıdır. Ancak 2911 sayılı yasada yasamanın son yedi yıl zarfında gerekli değişiklikleri yapmamış olması, yürütmenin AİHS 11. maddeyi Anayasa’ya da aykırı olarak ihlal etme özgürlüğü olduğu anlamına gelmemektedir.

Hükümetin Temmuz 2014 tarihli Eylem Planı, 2010 yılında yapılan 17,661 gösteri içinden 15,739 gösterinin; 2013 yılında ise 38,079 gösteriden 33,092 gösterinin 2911 sayılı yasanın “yasaya uygunluk” ölçütlerini sağlamadığını ifade etmektedir.⁵¹ Bu, yasadışı addedilen gösterilerin yüzde 97-98’ine müsamaha gösterildiği anlamına gelmektedir.⁵² Emniyet Genel Müdürlüğü’nün Yıllık İnsan Hakları Faaliyet Raporu’na göre, 2012 yılında, toplam 25,635 gösterinin yalnızca yüzde üçüne (802 gösteri) müdahale edilmiştir. Gösterilere katılan 7,517,141 kişiden ise yalnızca yüzde 0.4’ü gözaltına alınmıştır.⁵³ Bu iki istatistiki bilgi birlikte değerlendirildiğinde, yürütmenin 2911 sayılı yasayı tutarlı olarak uygulamadığı ve desteklemediği gösterileri ve protestocuları yasadışı ilan etmek için bir araç olarak kullandığı ortaya çıkmaktadır.

4.2.2. Kolluk Kuvvetinin AİHS’e uygun davranmasına dair yükümlülükleri

İçişleri Bakanlığı’nın 26 Haziran 2013 (55 nolu Genelge) ve 22 Temmuz 2013 (64 nolu Genelge) tarihlerinde çıkardığı iki genelge yasal düzenlemeler bahsinde tartışıldığı üzere, açık bir yasal çerçeve getirmekte önemli eksiklikler taşımaktadır. Söz konusu genelgeler bazı önemli güvenceler barındırmakla beraber 2013 sonrası uygulamalara baktığımızda etkin bir biçimde uygulanıp uygulanmadıkları da tartışmalıdır. Örneğin, 55 nolu Genelge polis memurlarının görev yerlerinde uzun süreler için değiştirilmemesi gerektiğini düzenlemesine rağmen, pek çok ildeki polis memurlarının görev yerlerine ilişkin 2013 yılında büyük bir revizyona gidilmiştir.⁵⁴

⁴⁹ Radikal “Polise Emri ben verdim.” 24.06.2013 http://www.radikal.com.tr/turkiye/polise_emri_ben_verdim-1138828 (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

⁵⁰ Cumhuriyet, “Suç benim demesi işe yaramadı” 21 Ağustos 2014 http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/108257/_Suc_benim__demesi_de_ise_yaramadi.html (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

⁵¹ Temmuz 2014 Eylem Planı bkz. 41 nolu dipnot.

⁵² Bu konuda ayrıca bkz. Kerem Altıparmak, “Tamam Kabul: Hakikat İçin BBC’ye Değil Adalet Bakanlığı Verilerine Bakalım” <http://www.bianet.org/bianet/insan-haklari/158808-tamam-kabul-hakikat-icin-bbc-ye-degil-adalet-bakanligi-verilerine-bakalim> (Erişim tarihi: 22.11.2014)

⁵³ Emniyet Genel Müdürlüğü İnsan Hakları Faaliyet Raporu (2012) <http://www.egm.gov.tr/SiteAssets/Sayfalar/insanHaklar%C4%B1FaaliyetRaporu/%C4%B0H%20Faaliyet%20Raporu%2002.08.2013.pdf> (Erişim tarihi: 22.11.2014).

⁵⁴ “Sadece iki ilde 1700 polisin yeri değişti” <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/25515006.asp> (Erişim tarihi: 22.11.2014)

Örneğin genelgelerin çıkmasından yaklaşık bir yıl sonra 1 Mayıs 2014'te İşçi Bayramı sebebi ile gerçekleştirilen gösterilerde Okmeydanı Hastanesi'ne gaz bombası atıldığı, birçok kişinin gaz kapsülleri ile yaralandığı, gösterilere katılan yaşlıların gaz bombalarından olumsuz olarak etkilendiği haber ve raporlara yansımıştır.⁵⁵

Böylece, yürürlükteki genelgelere rağmen, 2911 sayılı yasaya göre yasadışı ilan edilen gösterilerde polislerin gereksiz ya da orantısız gaz kullanımının önüne etkili olarak geçilememektedir.

4.2.3. Göz yaşartıcı gaz kullanımının kurumsal denetimi ve polis memurlarına karşı etkin disiplin soruşturmaları

Gerek mülki amirlerin gerekse polisin barışçıl gösteri hakkına saygı göstermemesi yanında, mülki amirlerin gösterileri yasadışı ilan etme kararları ve polisin göstericileri dağıtmak amacıyla gereksiz ya da orantısız güç kullanımı ile ilgili olay sonrası bir denetim yapılmadığı da görülmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 31 Aralık 2013 tarihli, Gezi Parkı protestoları sırasında polis memurlarının kuvvet kullanımı ile ilgili 17 farklı şikayete cevap olarak hazırladığı rapor, polisin etkin bir şekilde kontrol edileceği, yasadışı davranan polis memurlarının teşhis edildiği ve polis memurlarının sorumluluğunu ortaya koyacak bir mekanizma kurulmasını önermektedir.⁵⁶

Bu tarihe kadar göz yaşartıcı gaz kullanımı ya da polis memurlarının güç kullanımı ile ilgili bir hükümet denetimi gerçekleştirilmiş değildir.

Temmuz 2014 tarihli Eylem Planı, 2 vali, 11 güvenlik görevlisi ve 7 polis memuru hakkında soruşturma izni verilmesi kararı; 16 kamu görevlisi, 3 polis memuru ve 4 zabıta hakkında "16 ay görevden uzaklaştırma" ve "24 ay görevden uzaklaştırma" kararları alındığını, 1 bölge emniyet müdürü ve 1 il emniyet müdürü hakkında görev yeri değişikliği istendiğini belirtmektedir.⁵⁷

Bu istatistikî bilgiler muğlaktır. Yürütülen disiplin soruşturmalarının sayısı, yeri ve disiplin cezalarının nedeni hakkında herhangi bir bilgi verilmemektedir. Özellikle bahsedilen disiplin tedbirlerinin 55 ve 64 nolu genelgelere aykırı davranışlarla bağlantısı ilgili olup olmadığı

⁵⁵ DİSK, KESK, TMMOB, TTB 1 Mayıs 2014 Değerlendirmesi, <http://www.kesk.org.tr/content/disk-kesk-tmmob-ttb-1-may%C4%B1s-2014-de%C4%9Ferlendirmesi>

⁵⁶ Türkiye Cumhuriyeti Kamu Denetçiliği Kurumu'nun 1 Mayıs 2013 tarihindeki gösterilerde yaralanan Dilan Alp'in şikayeti üzerine 5 Kasım 2013 tarihinde verdiği karar: <http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/pdf/2013-%2069%204.pdf> (Erişim Tarihi: 22.11.2014) ve Türkiye Cumhuriyeti Kamu Denetçiliği Kurumu'nun Gezi Parkı protestoları hakkındaki 31 Aralık 2013 tarihli kararı: <http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/2013-90.pdf> (Erişim Tarihi: 22.11.2014)
Tavsiyelerin bir özeti için bkz. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/25477427.asp> Takip eden gazete haberleri soruşturmanın sürdüğünü belirtiyor. Ancak 29 Ağustos 2014 tarihi itibarıyla tamamlanmış bir disiplin soruşturmasının var olduğunu doğrulayan bir habere rastlanmamıştır.

⁵⁷ İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün Türkiye İnsan Hakları Kurumuna yazdığı 13.01.2014 tarih ve 15098 sayılı yazısında; Gezi olayları nedeniyle müfettişlerce 127 personel hakkında araştırma/soruşturma yapılmış/yapılmakta olduğu, yazının tanzim edildiği tarih itibarıyla 43 adet raporun düzenlendiği belirtilmektedir. Hükümetin Temmuz 2014 Ataman Grubu Eylem Planı ile bu yazıda verilen bilgiler birbirinden farklılık göstermektedir. Bkz. dipnot 42.

bilinmemektedir. Ayrıca, bahsedilen disiplin cezalarının en ağırının 24 ay süreyle görevden uzaklaştırma olduğuna dikkat çekmek gerekir. Sunulan bilgilere baktığımızda hiçbir polis memuru, Emniyet Teşkilatı Kanunu 82. maddede sayılan meslekten uzaklaştırma ya da kamu görevinden uzaklaştırma gibi daha ağır disiplin cezalarına çarptırılmamıştır.

Temmuz 2014 tarihli Eylem Planı'nda, yasadışı ve AİHS'e aykırı davranan polis memurlarının teşhis edilmesi için sistemli çalışmaların devam ettiğini gösteren güçlü emarelere rastlanmamaktadır. Bir milletvekilinin, İzmir'de bir kadının saçını çeken ve başka bir kadına copla vuran polis memurlarına ilişkin⁵⁸ 5 Haziran 2013 tarihinde verdiği soru önergesine cevap olarak, İçişleri Bakanlığı, disiplin soruşturmalarının devam ettiğini belirtirken, soruşturma devam etmesine rağmen, polislerin son çare olarak fiziksel güç kullandığını da eklemektedir.⁵⁹

Olay sonrası denetimin olmaması ve yüksek rütbeli polis memurları da dahil olmak üzere sorumluların, disiplin yaptırımlarına uğramamaları, polis tarafından kuvvet kullanımının işkence, insanlık dışı ve alçaltıcı muamele yaşadığına ve yaşam hakkı ihlaline sebep olabildiği düşünüldüğünde endişe vericidir.

Dört farklı ilde katıldıkları gösterilerde ölen dört kişinin ölümlerine ilişkin bulgular, orantısız güç kullanımının kasıtlı ya da en iyi ihtimalle aşırı ölçüde tedbirsiz olduğunu göstermektedir.⁶⁰ Polis memurlarının, son zamanlarda, kimlik numaralarını saklamaları⁶¹ ve görev başındaki polis memurlarının isimlerinin öğrenilmesi konusunda yaşanan zorluklar⁶² gösteriyor ki olay sonrası disiplin soruşturmalarını zorlaştırmak için alınan tedbirler rahatlıkla uygulanabilmektedir.⁶³

4.3. Yargı

4.3.1. Kolluk Kuvvetleri ve Diğer Kamu Görevlileri Hakkında 11, 3 ve 2. Madde İhlalleriyle Bağlantılı Olarak Etkin Soruşturma ve Yargılama Yapılmaması

Temmuz 2014 tarihli Eylem Planı, 13 farklı ilde 329 adli soruşturmanın başlatıldığı, bu soruşturmaların 59'unda yargılamama yönünde kararların alındığı, bazılarında ceza davalarının

⁵⁸ Kötü muameleyi gösteren video ve fotoğraflar için bkz, http://www.radikal.com.tr/turkiye/o_polis_konustu_hic_hatirlamiyorum-1138225 (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

⁵⁹ İçişleri Bakanının Birgül Ayman Güler'in soru önergesine verdiği cevap için bkz. <http://www2.tbmm.gov.tr/d24/7/7-25556sgc.pdf> (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

⁶⁰ BIANET, "Gezi Ölümünde Yargı Yerde Sayıyor" http://bianet.org/bianet/insan-haklari/159745-gezi-olumlerinde-yargi-yerinde-sayiyor?bia_source=newsletter (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

⁶¹ Hürriyet "Polisler Kask Numaralarını Gizliyor" <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/23430325.asp> (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

⁶² Radikal "Berkinin Vurulduğu Çevrede 275 polis vardı" http://www.radikal.com.tr/turkiye/berkinin_vuruldugu_cevrede_275_polis_vardi-1183808 (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

⁶³ İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü'nün 13.01.2014 tarih ve 15098 sayılı Türkiye İnsan Hakları Kurumuna yazdığı açıklama notunda İzmir'de kask kayıtlarının düzenli tutulmaması iddialarının doğru olduğu bir 3.Sınıf Emniyet Müdürleri ve bir Komiser Yardımcısı (...) hakkında "4 ay süreli durdurma" disiplin cezası verilmesi ile teyit edilmiştir. Ancak bu konuda ülke çapında sistematik bir denetim yapılmamıştır. Bkz. Türkiye İnsan Hakları Kurumu Raporu dipnot 42.

açıldığı, geri kalanının ise soruşturmaların halen sürdüğünü belirtmektedir. Bu tablo, Ataman grup kararları ile ilgili kaç soruşturmanın yürütüldüğü ya da kaç davanın sonuçlandığı ve suçlu bulunanlar hakkında hangi cezaların verildiğine ilişkin herhangi bir bilgi sunmamaktadır.

İncelediğimiz davalardan çıkardığımız sonuçlara göre, cezai bir soruşturma olsa dahi, bu düşük rütbeli polis memurlarını hedef almakta ve yüksek rütbeli memurların soruşturulmaması konusunda ısrar edilmektedir.⁶⁴ Hükümetin ortaya koyduğu tablo, savcıların soruşturmayı sonlandırmadığı durumlarda, soruşturmaların sürüncemede kaldığını göstermektedir.⁶⁵ Son olarak, 59 davada söz konusu olduğu üzere, ulaşabildiğimiz dava dosyaları, savcıların soruşturmayı sürdürmeme kararı alma konusunda bir eğilimi olduğunu ortaya koymakta ve avukatlar da polis memurlarının yargılanmadığını bildirmektedir.⁶⁶

İnsan Hakları Ortak Platformu tarafından yapılan medya taramasına göre, 2007 ve 2013 yılları arasında, on üç protestocunun polis müdahalesi sonucu yaşamını yitirdiği on iki olayın

⁶⁴ Eskişehir Cumhuriyet Başsavcılığı 2013/379 iddianame, 2013/15656 Soruşturma 2013/7985 Esas nolu iddianame ("Ali İsmail Korkmaz Davası"); Hatay Cumhuriyet Başsavcılığı 2014/130 İddianame, 2013/7518 Soruşturma, 2014/2069 Esas nolu iddianame ("Abdullah Cömert Davası"); İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 2014/579 İddianame, 2014/450 Soruşturma 2014/1905 Esas nolu iddianame ("Kırmızılı Kadın Davası")

⁶⁵ İstanbul'daki Gezi protestoları sırasında gerçekleşen polis şiddeti hakkında 270 farklı şikayet Cumhuriyet Savcısı tarafından tek bir dosyada birleştirilmişti. "Gezi'de polis şiddeti soruşturması YÖK Başkanını bekliyor" <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/25238425.asp> (Erişim Tarihi: 22.11.2014) Soruşturmaları tek bir dosyada birleştiren savcının görev yerinin değiştirildiği ve yeni atanan savcının dosyaları ayırma yoluna gittiği belirtiliyor: "Gezi'de polis şiddeti soruşturması sil baştan" <http://www.milliyet.com.tr/-gezi-de-polis-siddeti-/gundem/detay/1870701/default.html> (Erişim Tarihi: 22.11.2014) ve "Gezinin savcisina da sürgün" http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/30837/Gezi_nin_savcisina_da_surgun.html (Erişim Tarihi: 22.11.2014) Savcıların görev yeri değişiklikleri Berkin Elvan'ın ölümü hakkındaki soruşturmayı da etkiledi "Berkin Elvan soruşturması yerinde sayıyor" <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/27239114.asp> (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

⁶⁶ Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu Üçüncü Dairesi 06.05.2014 tarihli ve 2014/242 sayılı şikayetin red-dine ilişkin karar; Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 2013/107739 Soruşturma nolu ve 26.05.2014 tarihli kovuşturmaya yer olmadığına dair karar; Ankara Cumhuriyet Başsavcılığı 2013/155026 Soruşturma, 2014/20854 Karar nolu ve 06.03.2014 tarihli kovuşturmaya yer olmadığına dair karar; Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı 2010/32990 Soruşturma, 2011/527 Karar nolu ve 16.01.2011 tarihli kovuşturmaya yer olmadığı kararı; Diyarbakır Cumhuriyet Başsavcılığı 2010/328 Soruşturma, 2010/183 Karar nolu ve 20.09.2010 tarihli kovuşturmaya yer olmadığı kararı; Siverek Ağır Ceza Mahkemesi 2011/614 değişik iş esas nolu, 2011/614 değişik iş karar nolu ve 25.06.2011 tarihli, kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı itirazın reddi kararı (Aydın Erdem davası); Batman Valiliği'nin 16.04.2012 tarih ve 2418 sayılı görevlendirme emri ile hazırlanan 04.05.2012 tarihli, soruşturma izni verilmemesi yönünde ön inceleme raporu; Hak-kari Cumhuriyet Başsavcılığı 2008/544 Esas, 2008/417 Karar nolu ve 17.03.2008 tarihli kovuşturmaya yer olmadığı kararı; Van 2. Ağır Ceza Mahkemesi 2008/315 değişik iş nolu ve 27.05.2008 tarihli, kovuşturmaya yer olmadığı kararına karşı itirazın reddine ilişkin karar (Cüneyt Ertuğ davası); Adana Cumhuriyet Başsavcılığı 2012/43281 Soruşturma nolu ve 24.06.2013 tarihli kovuşturmaya yer olmadığı kararı (Mazlum Akay davası); İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 2013/99508 Soruşturma, 2013/60843 Karar nolu ve 30.10.2013 tarihli kovuşturmaya yer olmadığı kararı; Beyoğlu Cumhuriyet Başsavcılığı 2009/10775 Soruşturma nolu ve 30.06.2010 tarihli kovuşturmaya yer olmadığı kararı. Ayrıca Cumhuriyet "Eli Sopalı Şiddete Takipsizlik Kararı" http://www.cumhuriyet.com.tr/haber/turkiye/121607/Eli_sopali_siddete_takipsizlik_karari.html (Erişim tarihi: 22.11.2014)

yalnızca ikisinde polis memurları aleyhine cezaya hükmedilmiştir.⁶⁷ Bu iki olaydan biri olan Şerzan Kurt davasında Yargıtay'ın polis memuruna verilen cezayı bozması sebebi ile ilk derece mahkemesinde yeniden yargılama yapılmakta ve şüpheli polis tutuksuz yargılanmaktadır.⁶⁸ Olaylardan üçünde beraat kararı alınmıştır.⁶⁹ Bir olayda polisin soruşturulması için izin verilmemiştir.⁷⁰ Bir başka olayda savcı kovuşturmayaya yer olmadığına karar vermiştir.⁷¹ Olayların geri kalanı için soruşturmalar ve davalar halen sürmektedir.⁷²

Yine İnsan Hakları Ortak Platformu tarafından yapılan medya taramasına göre, 2007 ve 2013 yılları arasında on altı farklı yaralama, işkence, insanlık dışı ve alçaltıcı muamele olayının yalnızca birinde polis memurları hakkında ceza verilmiştir. Olayların üçü hakkında polis memurları için soruşturma izni verilmemiştir. Davaların üçünde mahkemeler hükmün açıklanmasının geri bırakılması kararını alırken, üçünde beraat kararı vermiştir. Olaylardan biri takipsizlik, bir diğeri ise kovuşturmayaya yer olmadığı kararı ile sonuçlanmıştır. Bir dava hakkında gizlilik kararı alınmıştır. Dört olay hakkındaki soruşturma ve yargılamalar ise devam etmektedir.

Göstericilerin ölümüne ilişkin ceza davalarında hem soruşturma hem yargılama süreçlerinin uzunluğu dikkat çekmektedir.⁷³ 2013 yılında göstericilerin ölümleri ile yargılamalardan yalnızca Ethem Sarısülük davası sonuçlanmıştır. Ancak, rapor yayına hazırlandığı sırada Yargıtay Cumhuriyet Başsavcılığı'nın Sarısülük'ü vuran polis memuru Ahmet Şahbaz'a verilen cezanın bozulması yönünde görüş bildirdiği haberi basına yansıdı.⁷⁴

Polis memurları ile ilgili toplantı ve gösteri özgürlüğü kapsamında ortaya çıkan işkence, insanlık dışı ve alçaltıcı muameleyle ilişkin adli soruşturmalar hakkında istatistiki bilginin bulunmamasının altını çizmekle beraber kamuoyuna yansımış davalar ışığında yaptığımız bu değerlendirme olumlu bir tabloya işaret etmemektedir. Soruşturmaların etkinliğini ve verilen cezaların caydırıcı

⁶⁷ On iki olay için Bkz. Tablo 1. Söz konusu davalar Şerzan Kurt ve Ethem Sarısülük davalarıdır.

⁶⁸ Radikal, 'Şerzan Kurt Davası Yeniden Görülüyor' http://www.radikal.com.tr/turkiye/serzan_kurt_davas_i_yenide_goruluyor-1224275 (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

⁶⁹ Yahya Menekşe, Enver Turan ve Mithat Kutlu'nun ölümüne ilişkin davalar

⁷⁰ Mehmet Uytun'un ölümüne ilişkin dava.

⁷¹ Mazlum Akay'ın ölümüne ilişkin dava.

⁷² Aydın Erdem, Abdullah Cömert, Enes Ata, Mahsun Mızrak ve Metin Lokumcu'nun ölümüne ilişkin davalar.

⁷³ Ayrıca bkz. Uluslararası Af Örgütü, "Yaralar Açık, Adalet Hala Yok: Gezi Parkı Eylemlerinden Bir Yıl Sonra" (Haziran 2014) <http://www.amnesty.org/en/library/asset/EUR44/010/2014/en/82acd54b-cb1a-4918-be8c-64c528ab1467/eur440102014en.pdf> (Erişim tarihi: 22.11.2014)

⁷⁴ BİANET özetine göre "Mahkeme heyeti, Sarısülük'ü vuran polis Ahmet Şahbaz'la ilgili önce "kasten öldürmeden" müebbet hapis cezası verdi, sonra olası kastla öldürmek suçundan cezayı 21 yıla indirdi. Suç görev başında işlendiğinden cezada artırımı giderek 28 yıla çıkardı. Ancak dokuz yıl haksız tahrik indirimi, yaklaşık 2 yıl "iyi hal" indirimi ve takdiri indirimde bulundu. Şahbaz'a verilen toplam ceza bu indirimlerle 7 yıl 9 ay 10 gün oldu." http://bianet.org/bianet/insan-haklari/159745-gezi-olumlerinde-yargi-yerinde-sa-yiyor?bia_source=newsletter

Ayrıca bkz. "Yargıtay'dan Ethem Sarısülük'ü vuran polis için flaş karar" <http://www.cnnturk.com/haber/turkiye/yargitaydan-ethem-sarisuluku-vuran-sahbaz-icin-flas-karar> (Erişim Tarihi: 08.12.2014)

olup olmadığı konusunda ciddi şüpheler bulunmaktadır. Özellikle, “hükmün açıklanmasının geri bırakılması” kararları, kötü muamele yapan polis memurlarının görevde kalmaları sonucunu doğurmaktadır. Bu yargısal uygulama kötü muamele sonucu polis memurları aleyhine yürütülen cezai soruşturmanın caydırıcı niteliğini özellikle sorgulamaktadır.

4.3.2. Barışçıl Göstericilerin Yargılanması (“Misilleme” uygulaması)

Yasadışı kabul edilen gösterilere katılan barışçıl göstericilerin yargılanması Türkiye’de sistematik bir uygulamadır. Savcıların, soruşturma yetkilerini, gösterinin barışçıl olup olmadığını dikkate almaksızın ve Ataman Grup kararlarına aykırı olarak kullandığını tespit etmek mümkündür.⁷⁵

CHP Milletvekili Sezgin Tanrıkulu’nun sunduğu bir soru önergesine Adalet Bakanı Bekir Bozdağ’ın verdiği cevaba göre, 2009-2012 yılları arasında, 102,247 kişiye kamu görevlisine direnmek suçlaması yöneltildi. Bu veri, polis memurları ile diğer kamu görevlilerini ayırmasa da suçlamaların önemli bir kısmın polis memurlarına direnme ile alakalı olduğunu tahmin etmek mübalağa olmayacaktır. Adalet Bakanı’nın verdiği cevap, ayrıca, kamu görevlisine direnme sebebiyle ceza alanların sayısının 41,500 olduğunu ortaya koymaktadır.⁷⁶

Göstericilere karşı misilleme uygulaması, 2013 yılında ülkenin birçok yerinde yapılan Gezi Parkı protestoları ile ilgili yargısal uygulamalarda da gözlemlenmektedir. Uluslararası Af Örgütü’nün Haziran 2014 tarihli raporunda⁷⁷ da değerlendirildiği üzere, Gezi Parkı protestolarının üzerinden geçen 1 yıllık sürede 5.500’den fazla kişi protestoları organize ettikleri ya da protestolara katıldıkları için yargılanmaya başlanmıştır.⁷⁸

Savcılar da, barışçıl göstericilerin 11. maddede düzenlenen haklarını ihlal zemini yaratan çeşitli uygulamalara devam etmektedir. Halen yargılanması devam eden toplantı ve gösteri hakkı içerikli davaların iddianamelerini taradığımızda özellikle dört temel bulgu ile karşılaşmaktayız.

İlk olarak savcılar kişilerin şiddet eyleminde bulunduğunu gösterir herhangi bir delil sunmaksızın geniş gruplara yönelik toplu iddianameler hazırlamaktadır.⁷⁹ İkinci olarak, savcılar gaz maskesi, deniz altı gözlüğü ve solüsyon gibi, göstericilerin göz yaşartıcı gazdan korunmak için kullandıkları

⁷⁵ Manisa Cumhuriyet Başsavcılığı 2013/6214 Esas nolu, 01.10.2013 tarihli iddianame; İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 2013/56175 nolu, 08.11.2013 tarihli iddianame; Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı 2013/10742 İddianame, 2013/48172 Soruşturma, 2013/23479 Esas nolu iddianame; İstanbul Anadolu Cumhuriyet Başsavcılığı 2014/1679 nolu 05.06.2013 tarihli iddianame

⁷⁶ Milliyet “24 yılda 100,000 polise direnme” <http://www.milliyet.com.tr/4-yilda-100-bin-polise-direnme-gundem-1944214/> (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

⁷⁷ Ayrıca bkz. Uluslararası Af Örgütü Raporu, Dipnot 73.

⁷⁸ İçişleri Bakanlığı Gezi Raporu, 20 Eylül 2013. Şuradan ulaşılabilir: <http://www.etha.com.tr/Haber/2013/09/20/guncel/icisleri-bakanliginin-gezi-raporu/> (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

⁷⁹ İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 2013/167585 2013/20645 İddianame, Soruşturma, 2013/62098 Esas nolu iddianame (255 şüpheli yer alıyor.); Kocaeli Cumhuriyet Başsavcılığı 2013/1715 nolu 12.07.2013 tarihli iddianame; Antalya Cumhuriyet Başsavcılığı 2013/10742 İddianame, 2013/48172 Soruşturma, 2013/23479 Esas nolu iddianame (170 şüpheli yer alıyor.)

eşyaları, yasadışı gösterilere katılmak ve güvenlik güçlerine görevi yaptırmamak için direnme suçlamalarının delili olarak kullanılmaktadır.⁸⁰ Üçüncüsü, Twitter ve Facebook gibi sosyal medya hesapları yasadışı gösterilere katılma suçlamasının delili olarak gösterilmektedir.⁸¹ Dördüncüsü, tıbbi personel ve tıp öğrencileri hakkında protestolara katılmış kişilere tıbbi yardımda bulunmaları sebebiyle “suçluyu kayırmak” suçlamasında bulunulmuştur.⁸² Bu çerçevede doğrudan Tabip Odalarına açılmış davalar da bulunmaktadır. Örneğin Hatay ve Ankara tabip odalarının düşürülmesi için Sağlık Bakanlığı dava açmıştır.⁸³

Bu uygulamaların tümü, devlet otoritesi tarafından yasadışı olarak algılanan gösterilere katılan herhangi birini potansiyel suçlu olarak gören genel bir kültüre işaret etmektedir.⁸⁴

Savcılar, barışçıl göstericileri suç zemini addetmek için 2911 sayılı yasadışı kamu görevlisine direnme suçuna⁸⁶, terörle ilgili suçlamalardan⁸⁷ mala zarar verme⁸⁸, hakaret ve yaralamaya⁸⁹ kadar çok çeşitli kanun hükümlerini kullanmaktadırlar. Kişinin yasadışı sayılan gösteride

⁸⁰ İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 2013/20645 İddianame, 2013/167585 Soruşturma, 2013/62098 Esas nolu iddianame; İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 2013/56175 nolu 08.11.2013 tarihli iddianame. Savcının ifadesi: “şüphelilerin deniz gözlüğü ve gaz maskeleri ile Taksim’de bulunan bir havuza yüzmek amacıyla gelmedikleri amaçlarının olay çıkarıp güvenlik kuvvetleriyle çatışmaya girme amacı taşıdığı...”

⁸¹ İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 2014/1959 İddianame, 2013/96961 Soruşturma, 2014/6264 Esas nolu iddianame; İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 2014/3115 İddianame, 2014/25504 Soruşturma, 2014/10730 Esas, nolu iddianame (“Taksim Dayanışma Davası”) İzmir Tweeter Davası “Suç: Tweet Atmak Mağdur: Başbakan” <http://www.bianet.org/bianet/siyaset/153600-suc-tweet-atmak-magdur-basbakan> (Erişim tarihi: 22.11.2014).

⁸² İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 2013/20645 İddianame, 2013/167585 Soruşturma, 2013/62098 Esas, nolu iddianame

⁸³ Bakanız Gezi’den Tabip Odalarına Kalan Yargılamalar Toplum ve Hekim Özel Sayısı Mayıs-Haziran 2014 - Cilt: 29 - Sayı: 3 <http://www.ttb.org.tr/th/32014/index.htm> (Erişim tarihi: 22.11.2014).

⁸⁴ “Taksim Dayanışma Davası” İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 2014/1959 İddianame, 2013/96961 Soruşturma, 2014/6264 Esas nolu iddianame (Savcının ifadesi: “Taksim Gezi Parkındaki bazı ağaçların sökülmesi üzerine söz konusu yerde AVM inşa edileceği düşüncesiyle başta Taksim Dayanışma Platformu, bilahare bölücü ve marjinal yapılanmalar olmak üzere bir çok sivil toplum kuruluşları tarafından, “parkımızı vermiyoruz, kışla - AVM istemiyoruz” adı altında eylemler düzenlenmeye başlandığı...”neticede masumane başlayan Taksim Yayalaştırma projesine karşı durusun zamanla marjinal gruplar ile terör örgütlerinin provokasyonlarına zemin hazırladığı belirlenmiştir.”); İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 2014/3115 İddianame, 2014/25504 Soruşturma, 2014/10730 Esas, nolu iddianame ; Hakkari Cumhuriyet Başsavcılığı 2008/544 Soruşturma, 2008/417 Karar nolu ve 17.03.2008 tarihli kovuşturmayaya yer olmadığı kararı (Cüneyt Ertuş davası ile ilgili olarak savcının ifadesi: “Tüm bu iddiaların (kötü muamele iddiaları kastediliyor) yapılan yasadışı eylem ve söylemleri gölgede bırakarak terör örgütü lehine propaganda amacı taşıdığı, olayın provoke edildiği, çeşitli görsel ve işitsel basın ve yayın organlarına kimliği belirsiz kişilerce servis yapılarak infial uyandırma amacı güttüğü...”)

⁸⁵ Akgöl ve Göl/Türkiye, Ahmet Akman/Türkiye, Arpat/Türkiye, Balçık ve diğerleri/Türkiye

⁸⁶ Abdullah Yaşa/Türkiye, Dur/Türkiye, Kemal Baş/Türkiye

⁸⁷ Abudllah Yaşa/Türkiye, Taşarsu/Türkiye, Turan Biçer/Türkiye

⁸⁸ Ahmet Akman/Türkiye

⁸⁹ Dur/Türkiye

bulunması dahi tek başına suçlayıcı bir delil olarak kullanılabilir. ⁹⁰ İddianamelerde karşılaştığımız bu tarz yargısal uygulamalar, hükümete karşı gösterilere katılmayı düşünen kişiler için kayda değer derecede korkutucu etki yaratmakta ve demokratik bir toplumun olmazsa olmaz bir koşulu olan hükümet karşıtı barışçıl gösteri hakkını zayıflatmaktadır. ⁹¹

4.3.3. Barışçıl Göstericilerin Cezalandırılması

Barışçıl göstericileri suçlamaya yönelik yargısal uygulamaların ortaya çıkardığı bu endişe verici tablo içinde olumlu değerlendirilebilecek bir nokta, 2911 sayılı yasaya muhalefetten yargılanan kişilerin beraatine hükmeden mahkeme kararlarının varlığıdır. Bu durum, Ataman Grubu kararları kapsamında Ek 3'te yer alan tabloda da görülebilmektedir. Ataman grubu ile ilgili, beraat kararlarının daha çok 2911 sayılı yasa kapsamında yapılan yargılamalarda verildiği gözlemlenmektedir. Ancak, mahkemeler, savcılar tarafından hazırlanan iddianameleri iade etme yetkilerini kullanmak yerine 2911 temelli davalarda yargılama yaparak toplanma özgürlüğü haklarının ihlaline yine de katkıda bulunmaktadır. AİHM de tüm yargılama sürecini 11. madde ihlali olarak değerlendirmektedir.

Yargı göstericiler aleyhine 2911 dışında da yasa maddeleri kullanarak yargılama yoluna gitmektedir. Yukarıda da belirtildiği gibi Adalet Bakanlığı'nın Sezgin Tanrikulu'nun soru önergesine verdiği yanıt, 2009-2012 arasında kamu görevlilerine direnme suçundan yargılananların sayısını 41,500 olarak vermektedir. Kamu görevlisine direnme suçu için daha ağır cezalar getirme konusunda Ekim 2014'te İç Güvenlik Paketi kapsamında yapılan tartışmalar, şayet toplantı ve gösteri hakkının korunması konusundaki iyileştirilmelere derhal gidilmezse barışçıl gösterilerin cezalandırılması üzerinde mevcut durumdan da kötü etkiler yaratabilecektir.

Göstericilerin yargılanmalarına dayanak olan kanun hükümleri, terörle mücadele yasalarından, Türk Ceza Kanunu'nun mala zarar verme ve yaralama suçu ile ilgili hükümlerine kadar uzanmaktadır. Örneğin, 17 Mart 2014 tarihinde, Taksim Dayanışma Platformu'nun yirmi altı üyesi "terör örgütü kurmak ve yönetmek" suçuyla itham edilmiştir. Bu iddianame, ilk derece mahkemesi tarafından kabul edilmiş ve yargılama halihazırda devam etmektedir.

Sonuç olarak, Ataman Grup kararlarındaki beraat hükümlerine rağmen, barışçıl göstericiler, yalnızca bir gösteriye barışçıl bir şekilde katılmaları sebebiyle, eğer bu gösteri otoritelerce yasadışı sayılırsa, pek çok ceza hükmü kapsamında cezalandırılma riskiyle karşı karşıya kalmaya devam etmektedirler.

⁹⁰ İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 2014/1959 İddianame, 2013/96961 Soruşturma, 2014/6264 Esas nolu iddianame; İstanbul Cumhuriyet Başsavcılığı 2014/3115 İddianame, 2014/25504 Soruşturma, 2014/10730 Esas, nolu iddianame ("Taksim Dayanışma Davası")

⁹¹ Bu değerlendirmelerin tümü yalnızca yukarıda referans verilen iddianame örneğine dayanmaktadır.

5. Sonuç ve Tavsiyeler

Türkiye Büyük Millet Meclisi;

2911 sayılı Yasayı acilen AİHS'in 11. maddesinin ve Anayasa'nın 34. maddesinin amacına ve ruhuna uygunluğunu sağlayacak şekilde gözden geçirmeli.

2911 sayılı Yasanın gözden geçirilmesi mümkün değilse 2911 sayılı yasayı kaldırmalı ve yerine AİHS'in 11. maddesi ve Anayasa'nın 34. maddesinin amacına ve ruhuna uygun olacak yeni bir yasa yapmalı.

Yeni hukuki düzenlemenin şekli ne olursa olsun barışçıl toplantı yapma hakkına, toplantının yeri ve zamanı gözetilmeksizin en yüksek korumayı sağlamalı.

Yeni hukuki düzenlemenin barışçıl ve barışçıl olmayan toplantı ayrımı yapmasını sağlamalı.

Yeni hukuki düzenlemenin şekli ne olursa olsun barışçıl gösterici ve toplantı katılımcılarının haklarına toplantının yeri, zamanı ve toplantı sırasında ortaya çıkan şiddetin oranı gözetilmeksizin en yüksek korumayı sağlamalı.

Yeni hukuki düzenlemenin barışçıl göstericileri asla ceza hukukunun konusu yapmamasını sağlamalı.

Yeni yasal düzenlemenin işkence, insanlık dışı ve alçaltıcı muamele yasağının öngördüğü standartları barışçıl göstericiler, gösteri muhitinde gösteri amaçlı bulunmayan bireyler ve gösteri sırasında gözaltına alınan bireyler açısından karşılamasını sağlamalı.

Yeni yasal düzenlemede barışçıl olan toplantıda şiddete başvuran olması halinde kolluğun öncelikli görevinin toplantıyı dağıtmadan bu kişileri ayırmak olmasını sağlamalı.

Acil olarak Abdullah Yaşa ve diğerleri kararının biber gazı kullanımı konusunda öngördüğü yasal düzenleme boşluğunu kararın öngördüğü standartlar ışığında ortadan kaldırmalı.

Polisin kullanabileceği güç ile ilgili düzenlemenin CPT standartlarına uygun bir yasa ile yapmalı.

Yeni yasal düzenlemenin gaz kullanımı da dahil olmak üzere ayrıntılı angajman kurallarını, kurallara uymayanların uğrayacakları yaptırımları ve mutlaka kolluk amirlerinin sorumluluğunu ayrıca hükme bağlamasını sağlamalı.

Acil olarak kolluk güçlerinin toplantı ve gösterilerle alakalı olarak yaptıkları tüm tasarrufların bağımsız bir kurum tarafından tasarruf sonrası bir tarihte değerlendirilmesini ve gözden geçirilmesini sağlayan bir yasal düzenleme yapmalı.

Hükümet;

2911 sayılı yasayı Ataman Grubu kararları ışığında uygulanması gereken genel tedbirlere aykırı olarak uygulamayı derhal durdurmalı ve Türkiye'nin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesinin 1. ve 46. maddelerinden doğan yükümlülüklerine ve Anayasa 2. ve 34. maddelere saygılı olarak davranmasını sağlamalı.

Kolluk görevlilerine yönelik olarak çıkarılan tüm genelgelerin barışçıl göstericilere ve gösteride gösteri amaçlı bulunmayan bireylere kuvvet kullanımını kesinlikle yasaklayan bir şekilde gözden geçirilmesini sağlamalı.

Acilen orantısız kuvvet kullanımı ve biber gazı kullanımı iddiaları olan her olayın bağımsız ve yansız olarak gözden geçirilmesini sağlayan bir idari usul olmasını sağlamalı.

Kuvvet kullanımı ve biber gazı kullanımında emri veren kolluk amirlerinin emirleri uygulayan kıdemsiz polislerle beraber etkili bir şekilde soruşturulduğu ve gerekirse aşırı kuvvet kullanımı planlama, emir verme ve uygulama sebebi ile cezalandırılmasını sağlamalı.

Aşırı kuvvet kullanımı emri veren ve uygulayan kolluk kuvvetleri hakkında ne tür disiplin soruşturmaları yürütüldüğü ve sorumluların ne tür disiplin cezaları aldığı ile ilgili istatistikleri kamuoyuyla paylaşmalı.

Disiplin soruşturmalarının gizliliğinin ihlal edileceği istisnai durumlar dışında soruşturmaların şeffaf ve açık yapılmasını sağlamalı.

Kamu idaresi, mağdurlar ve insan hakları örgütleri ile düzenli toplantılar yaparak şikayetleri dinlemeli ve yürüyen soruşturmalar hakkında ayrıntılı bilgi vermeli.

Sorumluluğu bulunduğu iddia edilen kolluk görevlilerinin AİHM kararlarında öngörüldüğü üzere görevden el çektirilmelerini sağlamalı.

Savcılar;

Toplantı hakkı ihlallerini, AİHS 11. madde haklarını göz ardı ederek keyfi olarak yasaklanan toplantıları da kapsayacak şekilde, etkili bir şekilde soruşturmalı.

Yasanın AİHS 11. madde ve Anayasa 34. madde ile çatışması durumunda Anayasanın 90. maddesi uyarınca AİHS ve Anayasayı esas alarak, yasaya dayanarak soruşturma açmamalı, iddianame hazırlamamalı.

Toplantılar sırasında ortaya çıkan yaşam hakkı, işkence, insanlık dışı ve alçaltıcı muamele ihlallerini devletin hem negatif hem de pozitif yükümlülüklerini gözeterek etkili bir şekilde araştırmalı.

İşkence suçlarını soruşturmak için 4483 sayılı Memurların Yargılanmasına İlişkin Kanuna aykırı olarak idari izin alma uygulamasına son verilmesini sağlamalı.

Barışçıl göstericilere karşı idare tarafından kanun dışı addedilen gösterilere katılma gerekçesi ile iddianame hazırlama ve dava açma uygulamasına son vermeli.

Barışçıl göstericilere karşı katıldıkları gösterinin, barışçıl olmaktan çıkmasını bir suç oluşturan öge olarak kullanma uygulamasına son vermeli.

Gaz maskeleri, yüz kremleri gibi barışçıl göstericilerin kendilerini orantısız biber gazı kullanımına karşı korumak için yanlarında taşıdıkları ve gaz kullanımı devam ettiği sürece sağlık hakkı uyarınca taşınması da gerekli olan eşyaları suç oluşturan bir öge olarak kullanma uygulamasına son vermeli.

Mahkemeler;

Ataman grubu kararlarında ortaya konan ilkeleri ilgili davalarda Anayasa'nın 90. maddesi ışığında doğrudan uygulamalı.

Barışçıl göstericileri cezalandırmayı amaçlayan davaları reddetmeli.

Katılınan gösteri barışçıl olmaktan çıksa da barışçıl göstericilerin haklarının her zaman korunmasını sağlamalı.

İşkence ve adam öldürme suçlarının etkili ve adil bir şekilde yargılanmasını ve bu suçları işleyenlerin etkili bir şekilde cezalandırılmasını sağlamalı.

İşkence ve öldürme suçu işleyen kolluk görevlilerinin davalarında hükmün geriye bırakılması, erteleme, para cezasına çevirme, zamanaşımı uygulamasına giderek cezasızlık iklimine katkıda bulunmamalı.

Kolluk kuvvetleri ve diğer kamu görevlilerine toplantı ve göstericilere karşı işkence, insanlık dışı muamele suçu işleme ya da toplantı ve göstericilerin ölümüne sebebiyet verme suçlarına karşı verilen cezaların gelecekte benzer suçların işlenmesinin önlenmesi konusunda caydırıcı olmasını sağlamalı.

Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi;

Ataman grubu kararlarında tespit edilen ihlallerin Türkiye'de devam etmekte olduğunu altını çizmeli.

Bir sonraki toplantıda bu kararlar grubunun uygulanmadığının tespiti halinde Ataman grubu kararlarını gündeminde sürekli olarak tutmalı.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti'nden Ataman grubu kararlarında tespit edilen ihlallerin önlemesi için yapılan ceza yargılamalarının, disiplin soruşturmalarının ve kolluk kuvvetlerine yönelik olarak yapılan eğitimlerin 11. ve 3. madde ihlallerini önlemede ne kadar etkili olduğunu sormaya devam etmeli.

Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinden bireyler tarafından kolluk kuvvetleri aleyhine toplantı ve gösterilerdeki tasarruflarla alakalı olarak yapılan kaç tane şikayet olduğu, bunlara bağlı olarak kaç polis hakkında, kaç kolluk amiri hakkında disiplin ve ceza soruşturması yapıldığı ve suçlu ve/veya disiplin ihlali yapan polislerin nasıl cezalandırıldığı/disiplin edildiği konularında ayrıntılı bilgi talep etmeli.

Hükümetin Eylem Planında sunduğu, yaralanan kolluk kuvveti sayısının yaralanan gösterici sayısının üç katı olması gibi, yanıltıcı ve sağlıksız istatistikî bilgilerin açıklanması için talepte bulunmalı.

EK 1: 2006-2013 arası toplantı ve gösterilere yapılan müdahaleler sırasında yaşamını yitirenler⁹²

Adı Soyadı	Yer	Olay Tarihi/Ölüm Tarihi	Not
1. İbrahim Sevindik (75)	İstanbul	01.05.2007/03.05.2007	Gaz bombası/Hastaneye yetiştirile-meme
2. Yahya Menekşe (16)	Şırnak Cizre	15.02.2008	Polis panzerinin ezmesi sonucu
3. Ramazan Dal (30)	Van	22.03.2008/01.04.2008	Plastik/Gerçek mermi belirsiz
4. Zeki Erinç	Van	22.03.2008	Gerçek mermi
5. İkbal Yaşar (20)	Van	23.03.2008	Gerçek mermi/Hastaneye gidişin engellenmesi
6. Fahrettin Şedal (37)	Van	24.03.2008	Gerçek mermi
7. Adam Terry (Mülteci)	Kırklareli	11.06.2008	Gerçek mermi ⁹²
8. Ömer Soyutek (85)	Sivas Yıldızeli Bayat	25.06.2008/26.06.2008	Gaz bombası/Jandarma
9. Ahmet Özhan (20)	Ağrı Doğubayazıt	20.10.2008	Gerçek mermi
10. Sinan Aydın (59)	Diyarbakır	15.02.2009/11.03.2009	Biber gazı nedeniyle hastanede
11. Mahsum Karaoğlan (21)	Urfa Suruç	04.04.2009	Gaz bombası
12. Mustafa Dağ (27)	Urfa Suruç	04.04.2009	Gerçek mermi
13. Abdülsamet Erim (14)	Hakkari	23.04.2009	Polisten kaçarken dereye boğulma
14. İshak Kalvo (55)	İstanbul	06.10.2009	Gaz bombası/hastaneye gidişin engellenmesi
15. Mehmet Uytun (1,5)	Şırnak Cizre	09.10.2009/19.10.2009	Gaz bombasının isabet etmesi
16. Aydın Erdem (23)	Diyarbakır	06.12.2009	Gerçek mermi
17. Şerzan Kurt	Muğla	11.05.2010/19.05.2010	Gerçek mermi
18. Enver Turan (15)	Hakkari	09.09.2010/16.09.2010	Gerçek mermi
19. Umut Farkan Akçıl (7)	Şırnak Silopi	09.10.2010	Gaz bombasından kaçarken trafik kazası
20. İbrahim Oruç (17)	Diyarbakır Bismil	20.04.2011	Gerçek mermi
21. Kazım Şeker (60)	Diyarbakır Bismil	27.04.2011	Gaz bombası
22. Metin Lokumcu (54)	Artvin Hopa	31.04.2011	Gaz bombası/Kalp krizi
23. Hatice İdin (54)	Şırnak Silopi	12.06.2011/29.06.2011	Gaz bombası/Zehirlenme

⁹² <http://www.milliyet.com.tr/default.aspx?aType=SonDakika&ArticleID=875600> (Erişim Tarihi: 22.11.2014)

Adı Soyadı	Yer	Olay Tarihi/Ölüm Tarihi	Not
24. Doğan Teyboğa (13)	Şırnak Silopi	24.07.2011/25.07.2011	Gaz bombası/isabet
25. Yıldırım Ayhan	Hakkari Çukurca	28.08.2011	Gaz bombası/isabet
26. Ayşe Al (75)	Diyarbakır	15.02.2012/11.03.2012	Basıncılı su/Düşerek beyin kanaması
27. Hacı Zengin (57)	İstanbul	18.03.2012	Gaz bombası/Kalp krizi
28. Özgür Taşar (15)	Hakkari Yüksekova	06.06.2012	Gerçek mermi
29. Mazlum Akay (11)	Adana Yüreğir	29.07.2012/04.08.2012	Gaz bombası/isabet
30. Şahin Öner (19)	Diyarbakır	10.02.2013	Polis aracı tarafından ezilerek
31. Sinan Saltukalp (17)	Şırnak Cizre	23.04.2013/26.08.2013	Polis aracı tarafından ezilerek
32. Abdullah Cömert (22)	Hatay	03.06.2013	Gaz bombası/isabet
33. İrfan Tuna (47)	Ankara	05.06.2013	Gaz bombası/kalp krizi (Belediye işçisi)
34. Zeynep Eryaşar (50)	İstanbul	15.06.2013	Gaz bombası/kalp krizi
35. Mehmet Ethem Sarısülük (26)	Ankara	01.06.2013/14.06.2013	Gerçek mermi
36. Berkin Elvan (15)	İstanbul	15.06.2013/11.03.2014	Gaz bombası/isabet
37. Medeni Yıldırım (18)	Diyarbakır Lice	28.06.2013	Gerçek mermi/Asker
38. Mehmet Reşit İşbilir (35)	Hakkari Yüksekova	06.12.2013	Gerçek mermi
39. Veysel İşbilir (34)	Hakkari Yüksekova	06.12.2013	Gerçek mermi
40. Bemal Tokçu (25)	Hakkari Yüksekova	07.12.2013/11.12.2013	Gerçek mermi
41. Elif Çermik (64)	İstanbul	22.12.2013/30.05.2014	Biber gazı/kalp krizi

Kaynak: Türkiye İnsan Hakkı Vakfı Günlük Raporları ve Gazete Taramaları
Çalışmayı Yapan: İnsan Hakları Ortak Platformu

EK 2: Ataman Grubu Kararları ve 5 Temel Bulgunun Dağılımı

Dava	1. Bulgu	2. Bulgu	3. Bulgu	4. Bulgu	5. Bulgu
OYA ATAMAN	X		X		
ABDULLAH YAŞA VE DİĞERLERİ			X		X
AÇIK VE DİĞERLERİ	X		X		
AKGOL VE GOL	X		X	X	
AKMAN AHMET			X		
ALDEMİR NURETTİN VE DİĞERLERİ	X		X	X	
ALI GUNES			X		
ARPAT	X		X	X	X
ASICI VE DİĞERLERİ	X		X	X	
ASICI No. 2	X				
AYTAŞ VE DİĞERLERİ	X		X	X	X
BALÇIK VE DİĞERLERİ	X		X	X	
BIÇICI	X		X	X	X
CANLI CEMALETTİN NO. 2			X		X
ÇELİK No. 3	X		X	X	X
DİSK VE KESK	X		X		
DUR	X		X		X
EKŞİ VE OCAK	x		x	x	
GAZIOĞLU VE DİĞERLERİ	X		X		
GÜLER VE ÖNGEL		X	X		
GULIZAR TUNCER	X		X		X
GÜN VE DİĞERLERİ		X	X	X	
İBRAHİM ERGÜN	X		X		X
İŞERİ VE DİĞERLERİ	X		X		

Dava	1. Bulgu	2. Bulgu	3. Bulgu	4. Bulgu	5. Bulgu
İZCİ	X		X		X
İZGİ		X	X		
KARABULUT SAMÜT	X		X		
KARATEPE VE DİĞERLERİ	X		X		X
KEMAL BAŞ			X		X
KOP		X	X		X
ÖKTEM EVRİM			X (2. madde)		
ÖZALP ULUSOY	X		X		X
ÖZDEMİR NİSBET		X	X		X
PEKASLAN VE DİĞERLERİ	X		X	X	
ŞAHİN VE DİĞERLERİ			X		
SAYA VE DİĞERLERİ	X		X		X
SUBAŞI VE ÇOBAN		X	X		X
TAŞARSU					X
TİMTİK		X	X		X
TUNCER GÜLİZAR	X		X		X
TURAN BİCER	X		X	X	
ÜMIT ERDEM					
UZUNGET VE DİĞERLERİ	X		X		
YAŞAR EMİNE	X		X		X
YILMAZ SERKAN VE DİĞERLERİ	X		X	X	

EK 3: Ataman Grubu Kararlarında Hakkında Yargılama Yapılan Bireylerin Yargılama Sebepleri ve Sonuçları

Dava	Başvuranlar Hakkında Yargılama Nedenleri					Yargılamanın Sonucu
	2911 sayılı yasaya aykırılık	Görevi yaptırmamak için direnme 765 sayılı TCK m.257-5237 sayılı TCK m.265	Terör örgütüne üye olmak- Terör örgütünün propagandasını yapmak 3713 sayılı TMK m.7	Kamu malına zarar vermek 765 sayılı TCK m.516, m.517-5237 sayılı TCK m.152	Diğer (Hakaret, yaralama vs.) 765 sayılı TCK m.266, m.456-5237 sayılı TCK m.86, m.125	
OYA ATAMAN	Başvuran hakkında yargılama yapılmamış.					
ABDULLAH YAŞA VE DİĞERLERİ		X	X			Beraat
AÇIK VE DİĞERLERİ	Başvuranlar hakkında yargılama yapılmamış.					
AKGÖL VE GÖL	X				X	1 yıl 3 ay hapis cezası (temyiz incelemesi dava tarihi itibarıyla devam etmektedir)
AKMAN AHMET	X			X	X	Yargılama dava tarihi itibarıyla devam etmektedir.
ALDEMİR NURETTİN VE DİĞERLERİ	X					Beraat
ALİ GÜNEŞ	Başvuran hakkında yargılama yapılmamıştır.					
ARPAT	X					Beraat
ASICI VE DİĞERLERİ	X					Beraat
ASICI No. 2	Yargılama ile ilgili bilgi bulunmamaktadır.					
AYTAŞ VE DİĞERLERİ	X					Beraat
BALÇIK VE DİĞERLERİ	X					Beraat
BİÇİCİ	X					Beraat
CANLI CEMALETİN NO. 2	X					Beraat

Dava	Başvuranlar Hakkında Yargılama Nedenleri					Yargılamanın Sonucu
	2911 sayılı yasaya aykırılık	Görevi yaptırmamak için direnme 765 sayılı TCK m.257-5237 sayılı TCK m.265	Terör örgütüne üye olmak- Terör örgütünün propagandasını yapmak 3713 sayılı TMK m.7	Kamu malına zarar vermek 765 sayılı TCK m.516, m.517-5237 sayılı TCK m.152	Diğer (Hakaret, yaralama vs.) 765 sayılı TCK m.266, m.456-5237 sayılı TCK m.86, m.125	
ÇELİK No. 3	X					Beraat
DİSK AND KESK	Başvuranlar hakkında yargılama yapılmamış					
DUR		X			X	Beraat
EKŞİ VE OCAK	x					Beraat
GAZİOĞLU VE DİĞERLERİ	X					Beraat
GÜLER VE ÖNGEL	X					Beraat
GÜLİZAR TUNCER	X					Beraat
GÜN VE DİĞERLERİ	X					1 yıl 6 ay hapis cezası ve 489 TL para cezası
İBRAHİM ERGÜN	X					Beraat
İŞERİ VE DİĞERLERİ	Başvuranlar hakkında yargılama yapılmamış.					
İZCİ	Başvuran hakkında yargılama yapılmamış.					
İZGİ	X					Beraat
KARABULUT SAMÜT	Başvuran hakkında yargılama yapılmamış.					
KARATEPE VE DİĞERLERİ	X					Beraat
KEMAL BAŞ		X		X		Beraat
KOP	Başvuran hakkında yargılama yapılmamış.					
ÖKTEM EVRİM	X					Beraat
ÖZALP ULUSOY	Başvuran hakkında yargılama yapılmamış.					

Dava	Başvuranlar Hakkında Yargılama Nedenleri					Yargılamanın Sonucu
	2911 sayılı yasaya aykırılık	Görevi yaptırmamak için direnme 765 sayılı TCK m.257-5237 sayılı TCK m.265	Terör örgütüne üye olmak- Terör örgütünün propagandasını yapmak 3713 sayılı TMK m.7	Kamu malına zarar vermek 765 sayılı TCK m.516, m.517-5237 sayılı TCK m.152	Diğer (Hakaret, yaralama vs.) 765 sayılı TCK m.266, m.456-5237 sayılı TCK m.86, m.125	
ÖZDEMİR NISBET	Başvuran hakkında yargılama yapılmamış.					
PEKASLAN VE DİĞERLERİ	X				X	Beraat
ŞAHİN VE DİĞERLERİ	X					Ceza 5 yıl süreyle ertelenmiştir.
SAYA VE DİĞERLERİ	Başvuran hakkında yargılama yapılmamış.					
SUBAŞİVE ÇOBAN	Başvuranlar hakkında yargılama yapılmamış.					
TAŞARSU		X	X		X	Beraat (direnme suçu), Hükmün açıklanmasının geri bırakılması (terör suçları)
TİMTİK	X					Beraat
TUNCER GÜLİZAR	Başvuran hakkında yargılama yapılmamış.					
TURAN BİÇER			X			3 yıl 5 ay hapis cezası. Daha sonra 4559 sayılı Kanunla tahliye edilmiş.
ÜMİT ERDEM	Başvuran hakkında yargılama yapılmamış.					
UZUNGET VE DİĞERLERİ	X					Bir kısmı için beraat, bir kısmı için hapis, bir kısmı için adli para cezası
YAŞAR EMİNE	X					Beraat
YILMAZ SERKAN VE DİĞERLERİ	X					Yargılama dava tarihi itibarıyla devam etmektedir.

Teşekkür...

İnsan hakları hareketinin üniversite ile buluşmasının öneminin farkında olan İHOP, bu raporlama çalışmasını Koç Üniversitesi Hukuk Fakültesi öğretim üyeleri, araştırmacıları ve öğrencileri ile ortak yürütmüştür. Çalışmanın yönteminin oluşturulmasından, seminer programına kadar bütün süreçlerde sahip olduğu eşsiz bilgi birikimini paylaşan Doç. Dr. Başak Çalı'ya katkılarından ve izleme raporunu hazırlamasından ötürü teşekkür ederiz.

Raporun hazırlanmasının her aşamasında desteğini esirgemeyen ve dikkatli okumaları ile katkı yapan Yrd. Doç. Dr. Kerem Altıparmak'a ve Feray Salman'a; AİHMİZ raporlama çalışması Danışma Kurulu Üyesi Av. Serkan Cengiz'e; raporun bilgi ve belge toplama ve tahlilini üstlenen, EK 1 ve EK 2'yi düzenleyen Betül Durmuş'a; raporun İngilizce-Türkçe çevirileri ve düzeltisine katkıda bulunan Cem Tecimer, Zeynep Elibol ve Erinç Argun'a; raporun hazırlanmasına gazete ve insan hakları raporları taramaları ve EK 1'in oluşturulması ile katkıda bulunan Genco Dönmez'e şükranlarımızı sunarız.

Bu çalışmaya Türkiye'nin farklı illerinde faaliyet gösteren pek çok avukat ve insan hakları savunucusu katkıda bulunmuştur. Av. Fikret İlkiz'e, Av. Erkan Şenses'e, Av. Özlem Şen Abay'a, Av. Arzu Sun Becerik'e, Av. Aydın Erdoğan'a, Av. Elvan Olkun'a ve Uluslararası Af Örgütü Türkiye Şubesi'ne veri toplama aşamasındaki yardımlarından ötürü ve 4 Temmuz 2014 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilen istişare toplantısına katılan ve değerli görüşlerini esirgemeyen herkese teşekkür ederiz.

Nihayet, bu çalışmayı gerçekleştirebilmek için gerekli kaynağı sağlayan Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonuna teşekkür ederiz.

İnsan Hakları Ortak Platformu